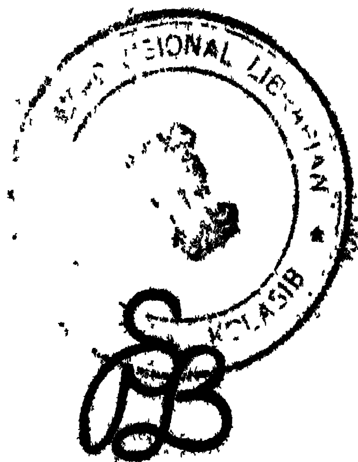
KELKANG HLIMPUI
1937

(HARHNA ROPUI TAK CHANCHIN)

Buatsaihtu : Chhawntluanga

SYNOD PUBLICATION BOARD

KELKANG HLIMPUI 1937

(HARHNA ROPUI TAK CHANCHIN)

Buatsaihtu : Chhawntluanga

SYNOD PUBLICATION BOARD

PUBLISHED

BY

THE SYNOD PUBLICATION BOARD

Chhut khatna 1985
Copies, 3,000

PRINTED

AT

THE SYNOD PRESS

AIZAWL, MIZORAM. 796001

THU AWMTE

PUBLICATION BOARD THUCHANG

Mizoram Kristianna hi Harhnain khawhar hman lova a kan chhoh deuh reng a ni a. Harhna lo thleng thîn chu kan ṭhatpuina a nasat hle rualin kan niak-nuak phahna pawh a awm kan ti ngam awm e. Hêng kan niaknuakna hi a bul takah chuan Harhna changtu mihring lam chak tâwk loh vâng a nih a rinawm a. Chu bâkah thlarau sual rawn inrawlh ve ṭhin vâng pawh a ni ang.

Mizorama Harhna lo thleng ṭhîn zîngah Kêlkâng Hlimpui an tih mai hi a hmingthang pâwl tak a nih a rinawm a. He hlimpui chanchin hi ngaihnawm pawh a tling hranpa ve reng rêng a. Chu bâkah Harhna lo thleng thîn dawnsawn leh changtute enkawl kawngah te pawh Kohhranho tan rilru siamtîr thei tak tûr a ni pawhin a hriat a. Kan ramah Harhna a lo thlen mêk laiin he thuziak hi kan lo dawng hlauh va. A ziaktu nêna inbe rem zêla uluk taka en chhuak a, thlhar fel a nih hnuah hetiang hian kan lo chhuah thei ta a ni.

Sd/—
Upa C. Laihmingthanga,
Chairman & Publisher

13.5.1985
Aizâwl.

Sd/—
Upa C. Sângzuala,
Secretary & Editor,
Synod Publication Board.

KOHHRAN THUHMAHRUAI

Hun rei tak a ni ta. Kan Kêlkâng Kohhran Hlimpui chanchin chhiar theihin awm se, tia kan duh êm êm ṭhin chu tûnah hian mi tinte chhiar theih tûra Pu Chhâwntluangan a lo buatsaih theih avâng hian kan Kohhranin lâwmawm a ti hle a ni.

A hun hi a rei tawh a; mi tam tak hemi chungchâng hria leh hmang vete tâṇ ngei pawh kimchang taka hriat a harsa tawh tih chu tûna la dam ngeite pawhin a hriat theih a. Mahse, hemi Lehkhabu buatsaihtu hi mi thil chhinchhiah thei leh hriat tuma inhmang mi tak a ni a. Kimchang tak tak lo mah se, a tlângpuiin a kim thawkhat hle a ni. Hetiang mi Kohhranten kan nei hi Kohhran vânneihna niin kan hria. A bu buatsaihtu hian a buatsaih zawh veleh Kohhran Committee-in chhiarin a ngaithla vek a, a tlângpuiin a dik vek niin a hria.

A tâwp berah chuan, hetianga Pathian Thlarau Thianghlim hnathawhah hian mihring lam duhthawhna ṭhenkhat lo awm bawk ṭhîn mah se, a ṭha leh dik Pathian duhzâwng kan hriatna leh, Pathian Thlarau Thianghlim hnathawh makzia leh ropuizia kan lo hriatna ni se tih chu a buatsaihtu leh Kohhranho duh ber chu a ni e.

Upa T. Papianga
Secretary

Upa Santhawnga
Chairman

KELKANG PRESBYTERIAN KOHHRAN
11/3/1983

ZIAKTU THUHMASA

Kêlkâng Hlimpui kum 1937-a lo thleng hi a hmingthang hle a. Zoram hmun tinah a hre lo an awm lo niin a hriat hial a; Vaite pawhin, "Kêlkâng, Pathian khua maw?" ti khawpin an hmêl hriat a; Zoram pâwnah pawh, Sâp ram thlengin an hria a. Heti taka hmingthang hi a nih avâng pawh a ni ang, hlimna thil mak deuh apiang chu Kêlkângah bel vek a ni ṭhîn a, 'Tualte vânglai' tih ang deuh mai a ni.

Kêlkâng khua hi kum 1937 lai khân in 180 kan ni a, Zahau lal Liannâwla khua a ni. Ṭiau lui thlang lama Zahau lal khaw lian ber a ni. Lal in pawh a lian khawp mai, a dung hlam 16, a vâng hlam 5 a ni. A ram a rem a, feh kawng chhuk chho chhia pawh a awm lo. A ram a ṭhat avângin buh ei lamah pawh khaw intodelh taka sawi a ni ṭhîn. Champhai aṭanga chhim thlang hret mêl 10-ah a awm a, Champhai leh Vanlaiphai inkâr lamlian chu a ram lai takah a kal tlang a, hei hi Loch Trace Road an ti ṭhîn. Chi buk fâl bîk an awm lo va, Pawi - Zahau, Fânai, Tlau, Chawnghlut (pawi) leh Râlte chite an ni ber. Ṭawng thu-ah Duhlian ṭawng hman a ni ber. Hetih lai hian a khaw mi a zâtve vêl chu Kristian an ni tawh a. Lal leh upate chu Kristian an ni lo. Kristian lo hi a zâtve vêl lai an la ni bawk a, chawn leh lâm te an la ti bûng bûng ṭhîn.

Kum 1937 hma lamah pawh hian Kêlkâng mitc hian hlimna hi an lo chang tawh ṭhîn a ni. Kêlkâng-Lungdûpa an awm lai 1919-20-ah Krismas laiin

hlimna a lo thleng a Ṭahna leh sual inhriatna a langsâr. Lungdûp–Mutelên awm lai hi 1928–1931 a ni. 1920 chuan Saidạn bâwkah buhseng laiin hlimna chu a nasa ta hle a, khuang nên thlawhlai an fang chiam ṭhîn. Hlimte chu an khûr a, an lâm a, sual inhriatna an chang a, an inngaina êm êm a, mikhual haw tûrte hi ṭapin an then ṭhîn. Hetih laia bialtu Pastor Vànchhûnga pawh a ṭap ve kuang kuang mai an ti. Pu Thangbawnga, Thingsai khua, ṭawngṭai dam thei pawhin a rawn t'awh a, Krista ring tûrin ring lote a sâwm ṭhîn an ti. Hetih laia an hla duh zualte chu 'Ka thla, thlâwk la ṭhûro angin' tih leh 'He ram ṭha lovah hian min hruai zêl ang che,' tihte hi a ni. He hlimnaah hian ringtu an pung nasa hle a ni.

Kum 1929-ah khân hlimna sawi tham deuh chu a lo awmi leh a, hei hi "chh chhi" lâm hlimna kan ti mai, Zoram hmun dangah pawh a awm kha. Inkhâwm a nuam a, lênkhâwm a nuamin zai a tui a, Kohhran a tilâwmin a tiphûr hle a ni. Hemi ṭuma an hla sak duh bîk chu 'Aw vân thli, ka ngai êm che' tih leh, 'Kan nghâk reng che, kan Lalber' tihte a ni. Hei hi Kêlkâng, Lungdûp, Mutelên awm lai a ni a. Hêng hian 1937 hlimpui hi an lo hmakhalh a ni. Kum 1938-ah Liannâwla, lal kha a thi a, a fapa Vânhnuaithanga chu a ai awhin a lal ta a ni.

Kan sawi tâk ang khân Kêlkâng Hlimpui chanchin hi a thang nasa a, ropui lah a ropui bawk a. A ropui ang tak chuan ka sawi thiam lovin ka sawi kim sêng hauh lo mai. Ka theih ang tâwka ka ziak chu Kohhran

Committee pawhin min chhiarsak hmasa a ni. Thil thleng sawi tùr a tam a, a indawt tûr leh a bung rem dân pawh thiam a harsa a. Synod Editor-te lo rem ṭel tûrin ka pe lût tawp mai. Mumal taka rem ṭel leh la khâwmin min lo chhuahsak thei a, ka lâwm hle a ni. He Lehkhabu hi Kêlkàng Hlimpui chanchin hriatna bâkah Harhna kawnga ngaihtuah dân min thiamtîrtu a nih theih ka beisei a ni.

Ruantlàng. Sd/— Chhàwntluanga

BUNG 1

A BUL INTAN DAN

Khua chu Thlarau Thianghlim thuneihnain a khat a, ṭawngṭainain a khat bawk. Ring lo tam takin an ring thar bawk.

Kêlkâng chu Presbyterian Kohhran. 400 Kohhran a nih lai a ni a, Kohhran Upa 4 lai an awm tawh bawk.

1. Upa Taibawnga (Upa hmasa ber)
2. Upa Râltâwnga
3. Upa Tlângbawia
4. Upa Thangkhûma.

Bialtu Pastor : Pastor P.D. Sêna, Champhai khua aṭangin, Khaw chhûng L.P. School zirtîrtu Pu Doṭhuama, Welsh Mission School zirtîrtu a ni Hetih lai hian Kêlkâng Kohhran chu Kohhran lian pâwl tak a tling phâk a ni.

Pu Thanghnuaia a lo zin :

Kum 1937 May thla aṭangin hlimna chu a inṭan a, a bul inṭan dân chu hetiang deuh hi a ni. Pu Thanghnuaia Râltê, Aizâwl thlang lama mi Vândâwt khua chu, Kêlkângah hian a lo zin a. March thla 1937 lai vêlin. Amah hi mihlim a ni a, ṭawnghriatloh pawh a nei a, ṭawnghriatloh hi kum 1936 vêlah khawthlang lama miten an lo chang tawh a, hemi kum hma lam hian a la awm ngai lo a ni. Pu Thanghnuaia hi a farnu man ṭhîng tûra lo kal a ni a. Haw leh mai tûra lo kal niin a lang a, tumah pawhin amah kan

hre ngai bawk lo a ni. Haw mai lovin a han châm ve ta deuh a, mihlim na nâ nâ chuan Kohhran hotute chu a rawn bêlbul ve a, Upa ṭhenkhat nên an inkâwm hlawm ṭhîn a. Mihlim a nih chu an hre chhuak ta a, "Kan mikhual hi mihlim alâwm maw le," an ti a. Kâwmtu chu a nei ta zêl a, khawthlang lam an hlim dân te, ṭawnghriatloh a awm thute a sawi thîn a. Tin, an hnial bawk ṭhîn, an khaw lama hâwn chu a han tum ṭhîn a, mahse haw thei lo chuan kawtchhuah aṭang chuan a lo kîr leh ṭhîn a. Kêlkâng tlâng chu a liamsan thei ngang lo mai a. Tichuan a châm ta reng a, March thla a ral a, April thla pawh chu a la châm ta zêl mai a. April pawh chu a lo ral a, a hâwng thei chuang lo va, May thla a lo ni a, hlimna thu a sawite chu a lo darh zau hrat hrat a, inkawm khâwm châkna a rawn hring chhuak a. Lênkhâwm duhna te a rawn awm chho zêl a, hlimna chu May thlaah a inṭan ta a ni. May thlaah chuan mi tlêm an hlim a, tûn hma hlimna pângngai angin a inṭan a. A la chhah hran lo. Inkhâwmte a châkawm thar a, mi a tiphûr a ni. A bul ṭanna ber chu Lâm a ni. May thla chhûng chu lâm hlimna chauh a la ni rih a. Pu Thanghnuaian hlimna thu a sawi tirh lai chuan an hnial an hnial ṭhîn a, an âwih mai thei lo. Mahse dan rual a lo ni ta lo va. May thlaah chuan 'Kêlkâng an hlim e,' tih a thang ta a, sawi a lo ni ta a ni.

Pastor P.D. Sena Bial fangin a lo kal :

Pastor P.D. Sêna chu Kêlkângah chuan a lo kal a, a thlenna in aṭang chuan mihlim Pu Thanghnuaia kâwm tûr chuan a lo thawk phei a. Pu Thanghnuaia chu a lo dikal kher a, a lo haw chuan Pastor nên

chuan an han inhmu a, an han inkâwm chu Pu Thanghnuaia chuan Pastor hnênah chuan, "Thlarau chângthlan hi han chhiar teh," tiin Bible chu a han pe a, amah hi lehkha thiam lo a ni a. A chângthlan lai pawh chu a kutin a khawih a. Thanghnuaia tih dân chuan Pastor chu a tilawm lo hle a, "Heti mai maia Pathian thu tih tûr em ni?" tiin a zilhhau nghe nghe a. An inbe fuh lo bawk a, Pastor pawhin a thlen in lamah a hawsin ta mai a. Thanghnuaia thinur chuan, "Anmahni pui tûr emaw ka inti a, chuti êma han intham loh chu han elh hrep mai a awl mang e," a ti niin an sawi. Thahnem ngai ve ve an inhrethiam lo a ni âwm e. (Pastor-in a sawi dan chuan, "Thanghnuaia hian hmawlhtêin Bible a zuk hawlh a, hmawlhtê a hmehbehna zâwn kha Thlarau chângthlan chu a ni tiin mi chhiartîr a ni," a ti. Khatih lai khân khatia tih kha an chîng rêng a ni. Ed).

Hlimna a chhah zel :

June thla a lo ni a, ni khat chu Pu Thangzînga, zai khâwmna in neitu, hlim chhah tak mai chuan thlarau inlârna ang chi a hmu a. Ama khumpui tungchaw bulah chuan chhuatah a zangthalin a mu a, a kâ a âng huau mai a, a lu a thing ngur ngur bawk a. Heti hian thu a han sawi ta a, "Mi zawng zawng han ko khâwm rawh u, Pathian malsâwmna ropui tak a lo thleng dâwn e, lo kal khâwm tûrin mi zawng zawng han sâwm ula han hrilh rawh u," a ti a. A mut ngai-in a mu reng mai a. A tih ang chuan an hrilh darh a, ina awmhote chu an lo pungkhâwm a, tin, thâwm rîva hria apiang an lo kal zêl a, mi chc vêl ena eng-nge an tih luai luai chu tia, pan khâwm vete pawh

an ni hlawm bawk a. Khua a lo thim dâwn chuan feh pawh an lo haw ta bawk a. Pu Thangzînga inah chuan, mihring an khat ta a, sumhmun thlengin. Tichuan hla sak tûr a ni e, an ti ta a, hla chu an han sa ta a, hlimna chu a lo thleng ur ur hian a lang a. Hlim ve ngai lote pawh a man a, an phe ta lâwp lâwp hlawm a, an hlim ta viau mai a, Pu Thangzînga chuan ka in chu a tê êm a, in lianah lênkhâwm tûr a ni a ti a. A kawt Upa Taibawnga inah insawn a ni ta a. Hemi lai hian Pu Lianbawnga, Pu Thangzînga nau chuan khenbeh a lo chang a, a lo ṭê ṭhawt ṭhawt bawk a ni. Biak Inah inkhâwm a ni a, a nuam ṭan hle a, inkhâwm bânah inah lênkhâwm a ni a, an hlim ta hle mai a, Pathianin Kêlkâng Kohhran thil min pêk hmasak chu ṭawngṭaina a ni a, a chhûn a zânin kan ṭawngṭai a ni. Hei hi Pathian thilpêk ropui tak chu a ni.

Lo sul haw inhmuah thu : June thla aṭang chuan lo sûl haw chu ni tin mai chuan inhmuah a ni ta a. Tlai tin mai chuan, kawtchhuah lamah chuan khuangpui nên an inpu liam phei a, kawtchhuah chu lâmtual ṭha ber emaw tih tûrin an lâm hut hut ta mai ṭhîn a. A tûk khua a lo vâr a, tlai a lo ni a, chutiang bawk chuan an ti chho ta reng a, hlim thar an awm belh reng zêl bawk a. Zânah inkhâwm a ni nghâl a, lênkhâwm nên hman nghâl a ni zêl a ni. Harhna hnaṭhawh chu a sâng chho hrat hrat zêl a, in lama awm inkâwm pawh an pung tial tial bawk a ni. June thla chu a lo liam a, July thla a lo thleng a, hlimna chuan sân lam a pan zêl a. Lo sûl haw inhmuah pawh kha a nuam tawlh tawlh bawk a. Hlimna avâng chuan in lama awm an tam tial tial bawk a. July thla hi chuan

hlim an tam tawh a, kawtchhuahah pawh an lâm vut vut zan tin mai ṭhîn. Ram lama feh hâwng mihlimte chu râlkhat aṭanga khuang ri an han hriat phat aṭang hian hla fe aṭangte pawhin an han lâm titih tawh mai ṭhîn a. Feh kawng hi lamlian a ni bawk a, kal chunga lâm theih tak chu a ni rêng a. Feh hâwng zawng zawng chuan kawtchhuah thlen an nghâkhlel êm êm a, kawtchhuah an thlen kima a tâwk fang beih a nih hnuin, Lalpa ṭawngṭaina sawi rualin tîn darh a ni ṭhîn a ni. Kawtchhuah feh haw inhmuah hi June leh July thla a ni ber. July thla hian tam tâwk tak an hlim tawh a, ṭawng hriat loh pawh a lo tla tawh bawk. Mi ṭhenkhatin an chang tawh a, ropui tak a ni ta a ni.

Ram lama zaikhawm : Hlimna a chhah tâk hle avâng chuan ramah pawh a ṭûl ta zêl a, feh ṭhenkhat chuan Thlâmah te châwl khâwmin ṭawngṭaina te an nei a, hlate an han sakho chuan hna thawk lovin an zai nilêng bawk ṭhîn a ni. Talhkhuang an vua a, thlâmah chuan hlim êm êmin an nilêng ṭhîn a. Thlâm lamah pawh chuan han ṭawngṭai ila a tui hlap mai si a, hla han sa ila lung a lêng nghâl hnûp mai a, han kal sawn mai phal rual a ni ṭhîn lo. Boruak danglam, lâwmna boruak chuan mi a awmpui tlat avângin kan lêng-khâwm a ni nghâl zêl mai a. Mi ṭhenkhat chuan, "Khawnge kan ṭawngṭai ang e aw," an ti a, an han ṭawngṭai aṭang chuan, lâwmnate chu a pung sâwt zêl hian a lang a, ahuhova ṭawngṭai pawh a tui êm êm zêl bawk si a, ina awm nên a danglam chuang lo va, hnathawh hi a leng mang ṭhîn lo chu a ni ber mai. Pathian thusawi châk miten, "Khawnge Pathian thu tlêm ka han sawi ang e," an ti a. An han sawi chuan a ngaihthlâk a nuam thei hle ṭhîn. Hla :—

"A makin a ropui e, kan remna Lalpa chu,
Hmangaihna a luantîr e, khawvêl ramah hian,
Sual ata kan tlâna chhuah theihna tûr a lo ni e,
Hmangaih ram lal a ni, kan Lal Isua," Haleluia Amen,

tiin hlim tak maiin an sa a. Hlim êm êmin chaw an fâkho va, hlim êm êmin kawtchhuaha inhmuh hmabâkin lo sûl an haw ta ṭhîn a ni.

Ni tin mai chuan, lovah pawh vawi 2, vawi 3 an ṭawngṭai a, ni danga ṭawngṭai ngai rêng rêng lo ṭhînte pawh chuan, ṭawngṭai chu loh theih lohah ngaiin an ṭawngṭai sup sup ṭheuh a. Lo lama ṭawngṭai pawh chu mei angin khu thei sela, a khu bawk fe chuan a rinawm a ni. "Ṭawngṭai bâng lo hian a zui zêl ṭhîn, fak hla sak hi a reh ngai lo," Hla No. 274-na hi.

Mi ṭhenkhat chuan hetiang hun hi kan tâwk fo lo vang e, hna chu ṭhulh mai ila pawi i ti suh ang u, an ti a. July thlaah chuan lo lam chu ngaihsak theih a ni ta lo. Pathian thu ring loho lam pawh an feh bîk lo va, an châwl ta ṭhup mai a ni. Lo lam chu a reh ta vung vung mai a ni. Mihlim Pasîna chuan "Chunglêng savate hi en rawh u, buh an tuh lo, mahse Pathianin a châwm si. A ram leh a felna zawng hmasa rawh u, ei tûr chu a lo awm zêl ang," a ti ṭhîn a ni. Mahni hna ṭûl dah ngam khawpa hlimna a han nasa ta mai hi a mak hle. Pathian rinna tel lo chuan harsa tak tûr a ni.

Kan sawi tawh angin lo thlawh lam chu kan dah ṭha ta a. Chuti khawpa hlimna pâr tlan tûr awma a tlân hman ve lo nih chu thil tih chi pawh ni hek lo. Ruai ṭheh chungin Pathian faka zai leh lâmin ni tin mai chuan kan awm ta mai a. Anhnah lâk leh ṭhing

phurh chu tih loh theih a ni lo va, tui chawi nên, a bâk chu inkhâwm emaw lênkhâwm emaw mual inkhâwm emaw chu hna ber a ni a. Kan vai hlim zo ta a, hetiang hun hi khawvêl awm chhûngah a awm leh thei tawh ngai lo vang tih a ni so.

He hlimna hi lâm tluang pângngai chauh a lo ni va, lâm chu a bul tumtu a ni a, chi dang a tam mai. Lâm bâkah hian hlim dân tam tak a tel ţeuh a ni. Chu chu hlimna hlimpui tih hian a fûn vek a ni. Ze mak tak tak a tam mai a ni. He hlimnaah hian mihlimten chelh an ngai ta lo. Tûn hma hlim kha a ang ta lo va, mahni an insingsa thei vek.

July thla hian thilpêk chi hrang hrang a lo thleng ta a, chûngte chu :—

1) Ţawnghriatloh te (Vân ţawng an ti bawk).

2) Ţawnghriatloh zai te, hemi hmain tawnghriatloh a la awm ngai lo. Aizâwl thlang lamah a hming chauhin a awm a ni.

3) Hriatna chi hrang hrang a lo thleng a, benga hriatna te, mita hriatna te, hnâra hriatna te, hei hi rim hriatna an ti a. Ţawnghriatlohin "a chhili" tih a ni, Ramsa te, vawk te rim hriatna ang chi hi a ni. Benga hriatna te, Kuta hriatna te, thinlung lama hriatna te, inlârna te, lemchannate an ni etc.

Hêng thil hi zai hlim lam bâkah a tam hle—

4) Inpumkhatna, zaithna, chaw an in eitawn sup sup mai a ni. Thil lo inpe lâwp lâwp pawh an awm bawk.

Hêng zawng zawng hi, mihringin Pathian a hriat theihna hmanrua a ni vek mai. July ni 24 chuan ran talh tûr a ni ta a. Kohhranin bâwng a talh a, awm vek a ni a, chawlhni angin hman a ni. Zânah an tlaivâr a, he hlimna danglamna pakhat chu zai a tui êm êm reng mai a, aw a chhâng bawk hek lo, a mak tih a ni. Ṭawnghriatloh pawh a nasa ṭan ta viau a ni.

July 24 aṭanga September ni 10 thleng chu ran talh rûnpui a ni a. Taksa ruai leh thlarau lam ruai ropui kîl a ni ta a. Ran talh ni apiang chawlhni angin hman a ni a, ruai ṭheh chhohzêl a ni bawk a, achhûn azânin kan thûm tluk tluk ta mai a ni. **Ring lo miten an rawn ring thar a, Kristianah an rawn inpe zung zung zêl bawk a**, inkhâwm bânah mual inkhâwm a ni a, châkna neiin thu an hril a, mual inkhâwm bânah inah lênkhâwm reng a ni bawk a. Chutiang chuan hnapui berah Kohhran chuan a neih a ni.

Inkhâwm kalhmang chu chhûnah pawh zânah pawh thuhril rawngbâwlna lamah chuan châkna nei tân kawng hawn a ni deuh ber a. Inkhâwm bi pângngai hun ruat erawh chu a awm tho. Thuhril inchuh ang deuh a awm ve ṭhelh a, sawi tham a awm meuh lo a ni.

Zai leh ṭawnghriatloh zai: Kan sawi tawh angin zai hi a tui êm êm a, kham theih a ni lo va, vawi tam tak tak lâk nawn a ni a, a tâwp thei dâwn lo emaw tih khawpin hla pakhat sak nawn a ni ṭhîn.

Ṭawnghriatloh zai hi hla sak kârlakah a lo tla a, an ṭawnghriatloh zai chur chur a, ṭawnghriatloh hmangtuten a hun taka an han bei chu a mawi thei hle.

Ṭawnghriatloh hi a la awm ngai si lo va, thil thar a nih avângin ropui a hlawh zual a ni. Mahni chan ang ṭheuhvin an zai chur chur mai a, a hunah chuan an bâng rual ṭhup thei bawk a ni. Hei hian a an ber chu ruah vârpui a lo sûr buan buan a, a hân leh duak hi a ang ber. A pêk ang chiaha hman a nih avângin. Mahni châknaa chhunzawm âwih a ni lo va, fîmkhur tûr tih a ni bawk ṭhîn.

Hlimnain mikhual a hîp: Hei hian Kêlkâng hlimna hi a tiropui bawk a, chi hnihin ṭhen theih a ni. Kêlkâng Kohhran hlim en tûrin mikhual an lo kal zung zung a, ennawm thlîra thlîr tûra lo kal an ni. Kai ve an hlau êm êm a, mahse hmuh an châk bawk si a, "Thlalêrah khân eng en tûrin nge in kal? Luang thli chhêm nghîn maw?" tih ang deuh kha a ni. Mikhual ṭhenkhat chuan mihlim chibai bûkte hi an hlau êm êm a, lu chunga kut nghata ṭawngṭai lek phei chu an hlau lehzual a, mahse mihlimte chuan lâwm takin chibai an lo bûk a, ṭawngṭaisakte pawh an nei bawk si a. Mi hlau chung chung han ṭawngṭaisak chu an hmêlte hi a danglam bâwih bâwih ṭhîn a ni. Kai ve an hlau a ni ber a; an ṭap lo chauh a ni. Mihlim khaw danga mi an lo kal bawk, a lawmpui tûr lam an ni ve thung. Mizorama mihlim nasa chu an kim tih theih a ni. Mi a hîp nasa êm êm a ni.

Thlarau dai an theu: Champhai lam chuan Kêlkâng thlarau chan chu kai ve an hlau êm êm a, thlarau dai theu an lawt a, dai an theu ta an ti. An dai theu dân erawh chu kan va hriatpui lêm lo.

Bialtu Pastor P.D. Sêna bial fangin a lo kal leh a, hemi ṭuma Pastor lo kal chuan thuhrilhna hun a

chang lo. Biak In inkhâwm chu a lo hun ta a, kan han inkhâwm chuan mihlim Pasîna chuan pulpit chu a luah tlat mai si a, Pastor chu Pulpit bulah a ṭhu a, hla sak pawhin pulpit bulah chuan a ding ve zân mai a, hmun a chang lo tih pawh a inhre nghâl mai ang. Pasîna chuan thu chu a han hril ṭan ta a, Thupuan bung 22:1-2, chu thing hnah chu hnam tin tihdamna tûr a ni, tih hi a chângthlan a ni. Lal Isua hi hnam tin damna tûr a ni, a ti a, hla a han thlang ta a, hla thar bu No. 36 "Nunna thianghlim siamtu an duh lo Zionah" tih hi a han thlang ta a. Châng thumna, "Zion kulhpui chhûngah zarâl an rêl sual e," tih chu Pastor hriat ngei tûr hian "Chawmchhim tlângah zarâl an rêl sual e," a han ti ta a. Thlarau dai an theu kha a vei hle niin a lang a. Tichuan he mi ṭum hi chuan Pastor-in hmun a chang ta lo a ni. Hetih hun lai hi chuan mihlimho leh a duh loho chu ui leh kêl thlun pawlh ang hlauh an ni ber mai. Thlarau hnathawhin zual lam a pan zêl a, hlimna chu tuilian ang maiin a kal mar zut zut zêl a. Hlimna ze hrang tûn hmaa kan hriat ngai loh a lo thleng uai uai a, lâm an tam tial tial bawk a. Ahmei apa, apui apang, atar azûr kan lâm ta huai huai mai ṭhîn a ni. Pa dâr hlai pui puite hi an nghîng sulh sulh vek mai a ni. Nu valai ke lian pui puite hian an buhpâr chîl suat suat mai a. Hlathar-Zion ropuina Lalpa, boral min zawngtu chu. Vân khawpuiten ui mah se, an dang zo lo ve. Hosana Haleluia Amen, "A tlang ang," an ti ṭhîn a ni. "A tlang ang" tih rual rualin kawngka an zen tlang pâwk pâwk thîn. Hlimna lo thlen dân hmêlhmang chu heti hian tehkhin ila, thlî a lo tleh buan buan a, thingbuk a rawn chhêm nghîng dual dual ang hi a ni. Thlarau Thianghlimin mi a rawn

chhêm tawh chuan mihring tân awm mai mai theih a ni tawh lo va, a ṭang deuh chu a sâwi nghîng nasa ting mai a ni. Duh vak lo anga insawite pawh an ṭum âwrh âwrh mai a ni. Taksa chêt vak vak, ṭum âwrh âwrh, thawsa phunga zuan te a tam hle a, hei hi taksa sawizawina a ang hle. Lâmte chu ruh nei lo ang mai hian zawi tak si, nel chalh si hian an inthehkual zeuh zeuh tawh mai ṭhîn a ni a; a thênin an thên te pawh ti ila a dik mah âwm e. A hlutna tak nia lang chu thlarau pâwlna a nihna chu a ni.

Tichuan thlarauvin a rawn sâwichêtte chu an lâm ta zêl a, atlângpui thuin Pathian faka lâm vek an ni a. Lâm lâm na nâ nâ chu an lâwm hle ṭheuh a, ṭhiante lâm ve lo pawh lâm ve atân an duhpui nghâl zêl bawk a. Mahnia chan mai chu tâwk an ti lo zêl a ni.

Ṭawngṭai chakna: Mihlim zawng zawng an ṭawngṭai sup sup a, lu chunga kut nghata ṭawngṭai te a rawn awm thar zêl a, an inṭawngṭai tawn sup sup a. Ṭawngṭai hi a tûl êm êm reng mai a, hlimna hnathawh avânga thil lo awm a ni. Ṭawngṭai an lo châk thar zêl a, tûn hmaa ṭawngṭai ri ngam lote pawhin, Lalpa a va ropui êm, a va mak êm,

"Ka chhiar sêng lo lei lâwmna, Vân hmun ropui
I malsâwmna famkim a ni,
Kalvari tlângah kei min pe e,"

Haleluia Amen, an ti a, an ṭap hawm hawm zêl mai a ni. Kêlkâng tlângah thu dang rêng a leng lo, hlimna thu hi a khat tiat a, thil dang tân hmun âwl a awm lo a ni ber

He hlimnaah hian ṭawngṭainaah, "**Kan Pa**" ti lovin, "**Ka Pa,**" tih hi hman vek a ni mai.

BUNG 2

HLIM DAN CHI HRANG HRANG

a) **Hlimnaa thil awm thenkhat:**

1) Hla sak tuina (zai tuina).
2) Hla duh bîk a awm.
3) Lâm taksa chêtna, khurhna, a thawh ang zêla kutke hman.
4) Ṭawngṭai.
5) Ṭawnghriatloh leh ṭawnghriatloh zai leh hrilhfiahna, 1937 hma lamah kan la hre ngai lo.
6) Kutke chêtna, lâm ni si lo, tam deuh mai a tel.
7) Bible chhiar tuina, ngaihnatna leh chângthlan.
8) Lemchan.
9) Kut hruaina.
10) Thilpêk lam pawimawhna, sâwma pakhat te.
11) Thu hril châkna.
12) Lu chunga kut nghah ṭawngṭai.
13) Pathian thua inpâwlho ngaihnatna a awm.
14) Lemziakna.
15) Inlârna, Hrilhlâwkna etc.
16) Evangelist.
17) Zalênna.
18) Ran talh châkna.

b) **Hriatna chi hrang hrang:**

1) Mahni leh mahni
2) Hriat dik theihna
3) Mita hriatna
4) Hnâra hriatna
5) Kuta hriat theihna
6) Kut hruaina
7) Ke hruaina.

Tin, I Kor. 12:8-10 Thlarau thilpêk chi 9 lai a sawi ang hi a lo thleng kim ve a ni. Entîr nân : Tihdamna pawh a dawng chu an awm, mahse nasa tak chu a ni lo va. Mi tam takin damna an dawng ṭhîn. Thlaraute hriat dik theihna pawh hi mihlim tam takin an dawng, hman dân dik lote an sawi zung zung thei. Kal sual chi pawh an hre thei tho. Thlarau hriattîrna aṭang chuan, 'Saruak leh inhawng sa vek a ni.'

Hriatna chi hi a tla nasa êm êm a, hlimna zepui pakhat a ni. Mihlim nasa chi chuan, mahnia hriatna an dawng tel vek tih theih a ni, "Lalpan a ti," tih hi a tam hle a, lo chhinchhiah ta ila, a tam hle âwm e.

Mihringte tana tangkai tura hriatna lo kal

1) **Mahni leh mahni** : Mahni chu Pathian thlarau chuan thu min hrilh a ni ber mai. A mi hrilh dân pawh (i) mahni kâ rawn hmangin, awm dân tûrte, thusawi tûrte, ṭawngṭai tûrte, hla thlan tûrte, kalna tûrte, ṭawngṭai dân tûrte etc. a rawn sawi zung zung ṭhîn. Zirtîrna thu a rawn sawi a ni ber a. A dawng ve lo tân hriat phâk chi a ni lo. Hei hi mihlimte chuan an dawng deuh vek a ni.

2) **Hriat dik theihna** : He thil hi thlaraute hriat dik theihna kan tih ang chi kha a ni ber a. He hriatna hi a pawimawh hle, a tel lo chuan, hlimna hi a kim lo hle ang. Zâwlnei Ezekielan, "Pathian thlarau chu keimahah a lo lût a," tia a sawi angin. Mihlimte chuan thlarau chu an chan avângin, hriatna an nei ta a, inṭawngṭai aṭangtein, mi chanchin, awm dân a rawn sawi zung zung a, hei hi rilrua lang lêm lo, kâ aṭanga

a rawn tihrîk hi a tam hle a, a tam ber hial ang. Pakhat lehah chuan, ṭawnghriatlohvin a han ti a, hriattheihnain a sawi nghâl leh vek ṭhîn a, chutiang chu a lo ngaithla zâwktu pawh khân, 'Amen' ti tûrin a dik êm êm zêl bawk. Miin a thlarau chan ngainêp a, thil sual lo tite pawh, an hre rang êm êm a. An man chawt chawt ṭhîn. Chutiang bawkin, ṭawngṭai tlêmte pawh, 'I ṭawngṭai tlêm êm mai' tiin an fuih nghâl ṭhîn.

Tin, mi, hlimna kawnga buaite pawh hriattheihna an neih vâng chuan, an inhrilh fiahin, an inṭanpui a, kawng dik an inkawhhmuh thei hle a, thlarau dik lo emaw, hman dân dik lo emaw, hman dân thar emaw mihlimte tân hriat a har lo, an hre thei hle ṭhîn.

3) **Mita hriatna** : Ṭhenkhat chuan, inlârna an hmu a, an taksa mita hmu angin an sawi thei tho. Engpawh ni se taksa mit leh rilru lam a inpui tawn niin a lang e. A chiang ve ve thei ngei tih âwih tûr a ni. Hetiang dawng chi hi an awm bawk a. Mak tak a ni. Mita hriatna lo thleng tûr chu, mit lema ziaktîrte an lo awm zêl bawk a ni.

4) **Hnara hriatna** : Hlimna ze pakhat a ni. Hei hi a lo thleng dâwn tih entîr nân, fianriala, hnâr lem lo ziakte an awm ṭhîn bawk. Hnâra hriatna hi a mak hle, rim hriatna a tih theih bawk. Hetiang hian an hmang : Lênkhâwmnaah mipat hmeichhiat kawnga lo chesualte rim kha an hnâr lên vêlin an han zawng ta a, zu in rute pawh. Chutiang chu an hre zung zung mai a, an thur chhuak mai ṭhîn a, an hlauhawm ang reng hle. Amaherawhchu diriam zâwng-

in an en lo va, daiah ṭawngṭaina hmanga, an sual sim tûrin an hrilh a ni ber.

5) **Kuta hriattheihna** : Kutke a chê a chê a, awmzia a nei vek si a ni. Hei hi a tam êm êm a, an tih dân chu hetiang a ni: kutphah hian an ep veng veng reng mai a. Thlalatuin thla a la ang hi a ni ber ang. Kutphaha ep veng veng chuan, thil lo kal a awm ṭhîn a, thlarau hriattîrna aṭanga tih a nih avângin kut chu, mihring tih ni lovin, thlarau chuan a duh duhin a kuai her ta a, a eptîr ta ṭhîn niin an sawi. Kuta epna hi, he hlimpuiah hian, mihlim zawng zawng tih theih hialin an dawng a, tûn hmaa awm ngai lo a ni bawk a. Mak tak mai a ni. Mi ngaihtuah leh thil tih hre tûrin an ep vang vang mai a, kâin a sawi leh pawp mai a, a dik hle si ṭhîn. Tin, ep vang vanga, sawi lan lêm loh pawh a awm bawk. He hlimna hi, inkhâwmah te, lênkhâwmah te, inkawmna hmunah te thil hriat mamawh awmah emaw, awm chuang lovah pawh an hmang a. Mahse hei hi chu hlim fê lo chuan an dawng lo.

c) **Kut hruaina** :

He hlimna hnathawh dân pakhat chu thlarau chuan a duh ang angin a hmang ta a, a duhna leh ṭûlna apiangah mi a hruai ta a, ṭawngṭai tûrte an awmna hmunah te kut khân a hruai a, an lu chungah kut chu a nghat a, ṭawngṭai tûr a ni tih chu hriat loh theih a ni ta lo va, an ṭawngṭai ta ṭhîn a ni. Tichuan, kalna tûr chi hrang hrangah kut chuan a hruai ta ṭhîn a ni. Ran zawnnaah te kut khân a hruai ta a, an hmu ve mai bawk. Mi ina kal a ṭûl pawhin kut hruai hi

site an awm ṭhîn. 'Haleluia' va ti a, lo lût a, lâm ve leh maite hi tam tak an awm. Lâm laia han din hrih emawte pawh thil awm thei a ni. Mei zu chunga lâmte pawh an awm. Mei heh tân mei zûkna hun âwl a awm lo, chuvângin mei heh tân chuan lâm ve reng a ṭûl bawk si a, zial pet chunga lâm mai loh theih pawh a ni lo. Pathian fak a, lâm chunga zial han pehkawh vu mai chu a inhmeh vak lo. Mual inkhâwmnaah chuan mi kan inhmu kim thei hle a, tumah ring bîk lovin, thlîrtu mai mai ni lova, mahni ta, mahni mual, mahni lâmtual a nih theuh avângin, 'Mualnuam khua' a ni ngawt mai a ni. Thlarau Thianghlim chênpuina mual apiang hi 'mual nuam' a lo ni a. Mual nuamah kan chêng vut vut mai a ni. Achângin kan phar a, achângin kan nghîng suk suk a, achângin kan tlân zawr zawr a, aṭhen an lo khawngkhawbai vâ vâ bawk a. Haleluia leh Hosana Amen hi a ri reng bawk. Kan khawipui thla nghîn suk suk ta mai ṭhîn a ni. Lâm dân ze hrang a tam hle bawk.

Chuvângin, Hla :

Aw khawngaihtu Pathianin
Kan thinlung chhûngah hian,
Thlarau min pêk lâwmna hi
Khawvêl finin a zo lo ve, an ti a. He hla hi a vul êm êm mai. Hlim hla 6 zînga pakhat a ni. A tawi si a, vawi 50 te, vawi 60 te an nawn ṭhîn.

Thu pawimawh : 'He mi hi chuan a hre mang e,' tih châka thil hriat sawi zung zungte hi a ṭha lo. Thil sawi zung zung lutuk chuan an ti sual ṭhîn. Hre chiang si lova mahni ropuina tûra thu puan ni a hlauhawm a ni an ti.

BUNG 3
ZE THENKHAT

a) Nuihna :

Nuihna hi thlarau hnathawhah hian a tel ve a ni ngei ang. An nui hawk hawk ṭhîn. An nuihna chu chhan leh vâng a awm ngei ni pawhin a hriat theih.

b) Mi thusawi nemnghehna :

Miin Pathian thu mawi leh dik an han sawi chângte hian, mihlimte chuan 'A dik' an lo ti tuar tuar ṭhîn. He auchhuahna pawh hi thilpêk bawk a ni. Kâ a rawn hmang zaih zêl mai a ni zâwk. Achâng chuan, kutte pawh an bêng ṭhuai ṭhuai ṭhîn. Dánnarânin a dik lo tih entîrna lam a ni deuh ber. A dik tihna a nih ve tho ṭum pawh a awm bawk.

c) Bingbileh :

Thuhriltuin thu dik lo, mi thlarau kalh zâwng an sawi chuan a dik lohzia entîr nân ṭhutthlêng aṭangin an bingbilet tawp mai ṭhîn a ni. Kawng dangah pawh hei hi a awm thei a, amaherawhchu a tam lo.

d) Chetziaa Kraws ziak :

In chhûngah a dung zui zâwngin an ṭum pheitîr a, Kraws khampheina tûr laiah a ṭum leh a, vawi hnih vawi thum a han tih chuan Kraws a ziaktîr a ni tih chu a lo lang ta a. Rilru lama lang si lo thlarauvin zaizira a tihtîr chu a ni. Hetianga thlarau pâwlna dawng hi mihlim tam tak an awm a, taksa pum chu lehkha ziakna angin a rawn hmang ta mai a ni.

e) Zaizira thuhril :

Vawi khat chu, zân inkhâwmna Biak Inah chuan mihlim pakhat chu pulpitah a sawt kai ta a. A ke aṭanga thlarau hruaina dawngin. Tichuan mihlim Pasîna chuan, zâninah chuan, saw saw kan thuhriltu tûr a nih saw, tiin thlarau lam hriatna aṭang chuan a han puang ta a. Thusawi chu a lo hun ta a, pulpit luahtu chu a lo ding chhuak a, ṭawng lovin, zaizirin Lal Isua tawrhna chu a han zir ta a. Tâwkfang a han beihtîr hnu chuan, thu tlêm a sawi chauh a ni. Lal Isua tawrhna zaizira beitu chu a hah hlein a lang a. Mipuiin an thlîr ṭhup si a, zaizira han beih chu, mipuiin an la dawng fuh lo vang tih a hlauhawm hle. Mahse taksa chêtna leh kutke chêtna a tam êm avângin an hrethiamin a lang a ni.

f) Pulpita tlan lawn :

Pulpit hi zah loh vâng ni lovin hlimna aṭanga tlân lâwn mai hi thil awm a ni ve zauh zauh ṭhîn a. Thusawi tûr neite thusawi lêm lova chhuk leh maite a awm theih ṭhîn. Hei hi a mak ve hle, hlimna nasat vânga thil lo thleng a ni ve a, hlim tawh loh hnuah chuan tih chi a ni lo. Hêng ze nawi tê tê hi, a hun laiah chuan a leng vek a, a mala lâk chuan ho tak, a ṭan rual chuan awmze nei vek si an ni.

Pulpita tlân lâwn hian engemaw chu a entîr ve ngei ang.

g) Hlimna vanga inngainat bikna :

He thil hi hlimna ziaah hian a awm a, mahse khurbîng kan tih ang hi a chhuah mai a hlauhawm

avângin, uar remtih a ni lo. Kêlkângah chuan hetiang hi an uar lo. Inngainat fâl vak bîk chu phal loh tlat a ni.

h) Thlarauva thupuan :

Thlarauva thupuan hi a tam hle a, an puang sup sup a, a dik pawh a dik thei hle. Thu lian tak tak puan te, zir tûr lam te, fuihna lam te, zilhna te tam tak sawi a ni ṭhîn a, hrilhlâwkna lamte pawh a awm bawk. Thupuanah hian, sual mawn inzehna thil awm ve thei a awm. Mahni rilru ngaihtuahna leh duhthusâm puan mai kha a awlsam hle a, fîmkhur ṭûl tak a ni.

i) Thlaraute hriat dik theihna :

Hei hi Bible-ah pawh kan hmu a, chhia leh ṭha hriatna aṭanga kan hriat theih mai ni lo, mihring phâk bâk hriat theihna thilpêk a awm a ni. Chu chu harhna changtuten an dawng ta a ni. Pakhleia hian a dawng ṭha hle a; tin, amah hi Chanchin Ṭha hrila vâk chhuak ṭhîn a ni a, kum 12 a zin chhuak. Kêlkâng hlimpui hnathawh aṭanga thil lo thleng bawk a ni.

j) Tlukna :

Tlu khut khut chi hi awm ve fo ṭhîn a ni, mihlim tîr deuh awm dân a ni a. Tin, hlim rei tawh pawh an tlu thei bawk. Entîr neia tlûk a ni fo. Chak loh lam entîrnate a awm thei. Kohhran chak lohnate, mimal chak lohna entîrna te a ni ber ṭhîn.

Khaw dang mihlim ṭhenkhat chuan, ṭawnghriatloh a tlâk dâwn vângah an puh ṭhîn. Kêlkâng hlimnaah chuan, chutiang chu a awm vak lo.

Tlu kaihthawhna hi a ti chi, kai tho tûra thilpêk dawng chu an awm ve ngei mai. Tlu, mahnia tho mai thei lote chu, mihlim tuemaw hmangin kaihthawh a ni ṭhîn. Kut kha a hmang a, an hnûk tho mai a ni. Hetiang mihlim tlu ṭhînte hi awmze neia tlu nia ngaih an ni.

k) Chibai bukna pakhat :

Chibai bûkna mak tak pakhat awm ve chu, taksa inpawm kân hi a ni. Amaherawhchu, patling leh patling a ni a, Biak In kawngka bulah pâwn lamah an lo ding a, inkhâwm lût tûr mipate ṭhenkhat an lo pawm kâng ṭhîn. Chu chu chibai bûkna a ni. Inlawmna a ni bawk.

Tin, lênkhâwmnaah pawh inpawm kân hi a awm ve ṭhîn. A mak khawp mai, a ṭûl tlat si a ni. Hêng hi a tam vak lo. Hmeichhe pawm erawh chu a tel lo.

l) Ṭahna :

Ṭahna hi thilpêk zînga pakhat a ni a, hlimnaah hian a tel ve rêng a ni. Ṭahna hian chhan hrang hrang a nei. Thil lo thleng tûr avânga ṭahna te a awm thei. Lal Isua tawrhna ṭâwmpuia ṭahna a awm bawk. Lâwm avânga ṭahna a awm bawk.

m) Bawng bu, se bu, vawk ngek :

Ran talh chungchâng, ran talh châkna hi a lo nasa ta hle a, hei hi hlimna tiropuitu pakhat a ni. Tichuan mihlim ṭhenkhatte chuan bâwng bû te, se bû te, vawk ngêk te an lo zir ta a. Sial i talh a ṭûl a ni tih nân leh bâwng i talh a ṭûl a ni tih nân an han bû ta a. an sawi chhuak nghâl bawk a, vawk a talh a ṭûl e, tih

nân an ngêk bawk. Mahse hei hi chu a tam lo, awm erawh chu a awm ngei a ni.

Mi ṭhenkhatin ran talh an duh avângin mihlim hriatna neitu zâwtin engnge ka talh ve ang? an ti a. Bâwng tih aiah, 'bû,' vawk tih aiah 'ngêk' an ti. Hei hi hetih hun lai hi chuan a inrem thlup vek mai a ni. Ṭhenkhat chuan ramhuai ang maia ran ngen te chu thlarau dik a ni lo vang an ti a, mahse talhtupain ramhuai chu a pe tlat si lo, Pathian thlarau zâra a lo lâwm êmna avângin a petu Lalpa fak nân Kohhranho eiah a pe mai a ni. Bâwng bû, se bû, vawk ngêk tih te hi Kêlkâng hlimnaah hian sawi tham a tling a ni. Ran talh a tihmingthang sawt mai a, hlimna pawh a tihmingthang nasa a ni. Tin, ran talh hi hlim vânga talh a ni a, talh vâng pawh chuan kan hlim ve sauh sauh zêl a, petu hnêna thil pêk lêt ve leh hi hlâwkna nasa tak a nin an ngai a ni. Ran talh vânga hlim nge kan nih hlim vânga talh? tih thuah chuan, hlimna avânga ran hi talh a ni.

Tin, ran talh tûra mihlimten an hrilh, talh ve ngam lote ran kha, sial kha, rei lo têah an boral ve tho. Vânduaina tâwkin an thi ve tho tih a ni.

n) Ran talh dan:

Hlim laia ran talh dân tlângpui

S/No.	Thawhtu hming	Tahrik		Ran	Talh zat
1.	Kohhran	Jul.24,	1937	Bâwng	1
2.	Pasina	Jul.26,	,,	Vawk	1
3.	Upa Taibawnga	Aug.12,	,,	Vawk	1
4.	Upa Taibawnga	Aug.13,	,,	Vawk	1
5.	Upa Râlthâwnga	Aug.14,	,,	Sial	1
6.	Thangchina	Aug.16,	,,	Vawk	1

7.	Dohnûna	Aug.21, 1937	Vawk	1
8.	Upa Tlângbawia	Aug.23, „	Bâwng	1
9.	Upa Tlângbawia	Aug.24, „	Vawk	1
10.	In 3-in a rualin	Aug.25, „	Vawk	3
				Sangtluna Pawidenga Thamvela
11.	Hnawkzama	Aug.26, „	Vawk	1
12.	Thanzînga	Aug.28, „	Sial	1
13.	Chawngṭhiauva	Sept. 4, „	Sial	1
14.	Chawngthiauva	Sept. 7, „	Vawk & Kêl	2
15.	Bâwktea	Sept. 7, „	Vawk	1
16.	Chawntinzâma	Sept. 8, „	Vawk	1
17.	Zobuanga	Sept. 9, „	Bâwng	1
18.	Damvunga	Sept. 9, „	Kêl	1
19.	Zobuanga	Sept.10, „	Bâwng	1
20.	Chaldaia	a nî hriat loh	Bâwng & Kêl	2
21.	Pakhleia	-do-	Vawk	1
22.	Râlthâwnga	Dec.25, „	Sial	1
23.	Lensuma	Dec.26, „	Vawk	1
24.	Dohnûna	1938	Vawk	1
25.	Upa Taibawnga	Oct.1, 1938	Sial	1

Ran talh hi a nasa zawih zawih hle mai a, July 24 aṭanga September 10, 1937 hi ran talha Pathian chawimawina a nasat vânglai a ni a. A hnu kum, 1938 lamah te pawh a khât tâwk chuan a awm chho deuh reng tih theih a ni. Hêng ran talh nîte Kohhranhovin kan hman dân tlângpui pawh sawi zêl ila.

Ran talh nîte hi Pathianni a ni ngai lo va, mahse Pathianni anga serh a ni ṭhîn. Ṭum hnih khat tih chauh loh chu Biak Inah kan inkhâwm a, mual inkhâwm kan nei bawk a, zânah pawh tlaivâr ṭhak ṭhakin kan zai ṭhîn a, zai kan kham thei lo. Kum 1937 chhûng phei hi chuan hlimna hi a invâwr sâng tial tial a, zai te, lâm te, ṭawngṭai te, thuhril te a nasa tial tial a. Dai-

ah pawh va chhuak ila fianrial ṭawngṭai thâwm hriat tûr a awm reng mai a ni. Hlimna chu tui lian ang mai hian a mar zut a ni ber mai.

Khaw dang aṭangin chhimtu an lo lût zut zut reng bawk a. Mi ṭhenkhatin hna thawh ngaihsak ta mang lo chu mi âah an ngai a, ṭhenkhatin vânneihthlâkah an ruat thung a. Aug. 13, 1937 Zirtâwpni, Upa Taibawngan vawk a talh leh ṭumah phei chuan harhna chuan zu hmuna mite pawh a rawn kaichhuak ṭan ta a, hlimna chuan a ziaah leh mihring lamah hma a sâwn zêl a. A chhe lam zâwnga thlîrna aṭang phei chuan he hlimna hi a buaipuiawm ta hle a ni ngei ang. September 12, 1937 Pathiannaiah phei chuan chutih laia Mizoram bawrhsâp McCall-a chu hlimna chungchângah sipai rual nên a lo thleng ta rup mai a ni. Hemi thu hi hmun dangah kan la sawi ang.

Bawrhsâp lo kal hnu hian he hlimna hi a chuai ta mai chuang lo va A kum leh, 1938 lamah pawh ran talha Pathian chawimawina hi a awm chho zauh zauh reng bawk a ni. He Kêlkâng harhna hi a hming a thang hle ang hian, he khuaah hian a inkhûrkhung bîk lo va, Zoram khaw tin a fang tim a sawi theih hial zawk âwm e. He hlimna hian Kêlkângah chuan tlâk hniam lutuk awm lovin kum thum chhûng a awh a tih theih a ni.

o) Thil awm dangte :

i) **Sava te inah a lut :** Ni khat chu chhûnah lênkhâwmna in, Upa Taibuanga inah chuan sava tê hi a lo lût ve a, in chhûngah khanchhuk chung lam chûmpuiah a fu ve reng mai a, tuman tih an tum lo bawk

a, rei mawi tâwk chu a fu ve a ni. Hei hi sawi ve fo a ni ṭhîn. Zalênna a rawn tem ve ni berin a lang, engemaw zawng a ti ve ngei a ni.

ii) **Sazu kohkhawm** : Pu Pahleia, mihlim nasa tak chuan sazu 7 a ko khâwm a, an ngam hle a, tâwkfang an inkâwm a, engnge an thu ni a, engnge an entîr chu sawi a nei lo va, mahse sazu pângngai awm dân pângngai chu a ni si lo. Hêng sazute hi khâwi an ni bawk si lo va. Hei hi an sawi ve fo ṭhîn a, mak tih a hlawh ve hle. Engmah intihnatna awm lovin an inṭhen leh ta a. Engemaw entîr nei ngeia rin a ni.

iii) **Pu Pahleia inlarna hmuh thenkhatte** : Amah hi hriatna ṭha tak dawng a ni a, mihlim, khaw danga miten an rawn pan huai huai ṭhîn. Mihlim, rui buru awm ngaihna hre mang lo mi tam takin, daktor angin an pan zung zung a, hlim êm êmin an haw leh ṭhîn a. Chûng mi lo kal tûrte chu inlârnain a lo hmu bawk ṭhîn a, an lo thlen hmain, Pathian thlarau chuan a lo kawhhmuh ṭhîn a. An chanchinte a lo hrilh hmasa vek ṭhîn a, an lo thlen khân, an sawi kher loh pawhin a lo sawisak ṭhîn a, a dik ngei bawk ṭhîn a. Tin, mi ṭhenkhat, kawnga an lo kal lama "Pu Pahleia pawh engnge maw a nih bîk le," han ti lâng lâng ri leh thla te kha a lo hmuh sa diam ṭhin avângin an lo thlen khân an hmin hle ṭhîn a. Tin, thlarau chang dik lo pawh a hre fiah hle ṭhîn. Chutiang chu hlimpui hnathawh azâra lo awm bawk a nih avângin a mak hle a, a ṭangkai êm êm ṭhîn a ni.

BUNG 4

PATHIAN BIAK INKHAWM

Inkhâwm hi mi zawng zawngin an châk êm êm a, dâr a rîk tawh chuan a kal tûr chu an kal zung zung mai a, an kim thuai thuai ṭhîn. Biak In chhûng va dâk ila, boruak thar sur mai hi a lo awm a, mi lo hîp vur maitu a awm ni berin a hriat. Ṭhenkhat chu an lâm lût nghâl mai a. Hla hi a thar sur vek a, mi zawng zawng hi an thar sur vekin a hriat bawk a. Zai pawh a tui êm êm reng a, tuilohna kha khawiah nge a awm tâk tih zâwk tûrin tuilohna chu a bo va, tuina hlîrin a rawn thlâk ta a ni. Tin, inkhâwm ngai lo zawng zawng an inkhâwm zo vek a, inkhâwm duh lo kha zawng khâwm ta ila dam reng si chu pakhat mah kan hmu âwm lo ve. Pathian biak inkhâwm hi innghahna bul ber chu a ni a. Hlim zual chhûng hi inkhâwm reng a ni ber. Hnathawh pawh bânsan thuai khawpa hlimna a chhah avângin inkhâwm chu a tam lo thei lo va. Thla khatah ni 30 a awm a, zan tin inkhâwm a lo ni ta a. Chhûnah ran talh nî zawng zawng Pathianni anga inkhâwm a ni bawk si a, a kârah Pathianni inkhâwm pângngai a ni bawk si a. Thla khatah vawi 50–60 pawh a ni thei ang.

Chuvângin a zualpui inkhâwm hna bera neih chhûng June, July, August, September chhûnga inkhâwm neih zât hi a tam hle ang. October, November, December-ahte pawh zânah chuan inkhâwmna a châwl chuang lo

va. Chutichuan thla sarih chhûnga inkhâwm zât hi hetiang deuh hi a ni ang:

June thlaah vawi 40 zet
July thlaah vawi 60 zet
August thlaah vawi 60 zet
September thlaah vawi 60 vêl
October thlaah vawi 40 vêl
November thlaah vawi 40 vêl
December thlaah vawi 40 vêl
Belhkhâwm vawi 340 vêl.

Biak In chhûng boruak nawmzia te, a lâwmawmzia te, a hlimawmzia te, a makzia te chu kei chuan sawifiah theih a ni lo. Thlarau min pêk lâwmna hi, khawvêl finin a zo lo ve, tih a ni reng mai a ni. Amaherawhchu a hrethiam lo leh chang ve si lo leh duh lo tân chuan nuihzabûr a ni ve tho va, kai ve an hlau êm êm mai a ni. Hla sak nawn hi a rei thei hle; vawi sâwm te a ni deuh zêl. Ṭawnghriatloh zai ahuhova zai chu Biak Inah a tam lo. Mimal erawh chuan mipui zai laite, ṭawngṭai rual laite chuan an tiri ve reng bawk. Inkhâwmna tibuai chi chuan ṭawnghriatloh leh zai hi a awm lo.

1) Thuhril :

Hei hi hun ruat pângngai bo ṭhak khawp chuan a awm meuh lo. Inkhâwm a zing a, châkna nei tân hun âwl a tam a, buaina a awm vak lo. Korinth buaina ai kha chuan a nêp deuh âwm e. Inchuh ve iaih iaih chu a awm. Sawi tûr ting chuan Pastor bial fang pawh hun an pêk loh ṭum a awm. Mahnia a

ţûla pulpit luah nghâl mai hi an awm zauh zauh ţhîn. Zalên taka hawn a ni bawk a Pâwng tih mai ngam chu a ni hauh si lo, a ti tûr chu a hriat theih viau zêl.

2) Tawngtai rual :

Inkhâwm a zing hle râ a, inkhâwm apiangin mipuiin ţawngţai rualna an nei ziah ţhîn. Ţawngţai hla chham tur hi a lo kal zung zung a, mi tin mai hi tui takin an ţawngţai a, a thûm hian a thûm chur chur a, thlarau chuan rûm sawi hleih theih lohvin min ţawngţaisak ţhîn tih angin ţawngţai hla hi a rawn pe zung zung a ni ber mai, a ri hi a khâwn uaih mai a ni ber e. Ni danga awm ngai lo, Halleluia, Hossana, Amen lah chu a pawlh mawi tâwk hian a ri reng bawk a.

3) Thutthleng lak chhuah :

Biak In chhûng ţhutthlêng thiar chhuah vek a ni a, bang bul den denah tlar khatin a vêl chhuak a, zai loh lai chuan leiah ţhut a ni mai. Lâk luh hun chu kum 1 hnu-ah a ni. Kum khat phuar tih ang deuh a ni. Ţhutthlêng lova inkhâwm hi a lo ruam ber zâwk emaw ni chu aw tih theih a ni.

4) Khuang :

Khuangtê leh khuangpui vuak a ni a, amaherawhchu September ni 12, 1937 aţang chuan bawrhsâp (Superintendent Lushai Hills—hetih hun lai hming a ni) McCall chuan khuang vuak a phal ta lo va, rei tak khuang lovin inkhâwm a ni a, mahse sechal ki vuak a ni thung Ki hi Bible-ah pawh thiltihtheihna tihna a lo ni bawk a, seki han vuak buk buk mai

chu a inhmeh kher mai. Hlimna pawh a pângngai rengin a awm zêl tho. Seki pawh a lo ṭha nasa mai, kum khat lai hnu-ah chuan khuang chu min pe leh ta a. Khuang min han chhuh chuan kan lungngai hle a, a va harsa âwm ve kan ti a ni.

5) Mi mal tawngtai :

Biak In chhûngah mi mal ṭawngṭâina hi rawngbâwlna chi khat a ni a, a khât tâwk chuan a awm ve reng ṭhîn.

6) Van ram pawnglak zan :

Mat. 11:12 Zan khat chu vân ram pâwnglâk hi a awm ta a, a ropui hle. Biak In chhûngah chuan ṭhutthlêng chu awm rual ni hek lo. Biak In chhûngah chuan Pu Pasina chuan, zâninah hian vân ram pâwnglâk tûr a ni, mi chakten vân ram an pâwnglâk ṭhîn, tlân tûr a ni, a ti a. Biak In chhûngah chuan an tlân ta hut hut mai a. Ṭhenkhat chu an inau awrh awrh mai a, Upa Râlthawnga phei chu a nâkah an sutsak a, a sil thawthâng a ni. Tichuan Pasina chuan, "Aw le, han ti ula, a rawn pui mai ang che u," a ti a. A rawttu thu âwihin mi tam fe chu an tlân a, mipaho an ni ber a. Hmeichhia chu an tlân lo. Hun rei vak lovah a reh ve leh ta mai a. Hei hi chu zan khat thil, hun rei lo te chhûng a ni. Pu Doṭhuama, zirtîrtu Tirhkoh hna passed pawh chu a tlân ve zar zar mai. A ha siam thlauh phungin a tlân ve a ni.

BUNG 5

HRILLAWKNATE

1) Pathianin faisain min chawm dawn :

Hei hi Pu Pasinan a ti tlat mai a, a sawi zing hle si a, buhfai a sûr dâwn, Pathianin faisain min châwm dâwn tiin, mipui hriatah a au nasa mai a, lo thlawh pawh a ngai tawh lo, a ti piap piap mai. Kêlkâng hi thlarau khawpui a ni ang a, a chhûngah mi 10000 lai an la awm ang. Tûn hnu-ah chuan lo hrai hmunah (ṭîn 1 leh a chanve) buh phur 100 te a la thar ang, a ti bawk. Buhfai a sûr ang, tih phei hi chu khawvêlah a thang nasa êm êm a. Aizâwl vaihote, sipai te, midum kawng hnathawk chenin an hria a. Aizâwl vai dâwrho hnênah pawh, "Buhphai sûr ang maw?" an lo ti ve zêl a, a darh zau nasa hle a, mi bengah a lût hle a ni âwm e Buhfai a sûr ang tih hi a hun chu sawi a ni lo a. Mi ṭhenkhat chuan tûn hnua, supply buhfai lo tla ta hi a ni ang e tite an tam bawk.

Tin, khatia hlo pawh thlo thei mang lova hlim kan nih avâng khân, "Hlo thlawh pawh a ngai lo ve. Chunglêng savate khi en rawh u, buh an tuh lo va, la pawh an kai hek lo, Pathianin a châwm tho a ni. Keini pawh hi a felna leh a ram zawn vânga hnathawh loh te hi chu kan nghei phah chuang dâwn lo ve, kan mangan phah chuang lo vang," tihnaa ngaite an awm bawk.

An sawi ang chuan he mi kuma hlo thlawh loh hi a lang teh chiam lo, ṭâm sawi a awm chuang lo. Buh hluite a lo awm bawk a, tin, buh pawh thlawh loh kârah an ṭha hluah hluah tho va, mâk kâr buh vui fahran pawh a him vek e, tih a ni. Tin, hnuhhrâm thlawh tâk loh kha October-ah pawhchhiat a ni a, Aizâwlah sazai hna thawka chawlh kâr thum ṭheuh mipa kum 15-50 September ni 20 aṭangin thang bo a ni.

A hmaa feh loh nén a inla lâwn chho zêl a, chuvângin Oct. 10-30 vêl chhûng chu pawhchhiatna huna hman a ni a, chem leh favah lian siam chawp tein kan sâm ta a. Sâm fai hmasak apiang an dum hluah hluah a, kâkzâwn neia rinin kâkzâwn an nei thei tho a ni. Kâkzâwn tê deuhah a tla a. A khaw pum thu-ah a ke a tawi phah ngei a. Thlawhhma ṭha lo sa na nâ nâ crawh chu thlawh mumal bawk si loh chuan buh thar lo chu in 4, in 5 chu an awm ngei bawk.

Kum 1937 hlim avângin hlo thlawh loh leh ran talh hum hum kha a lang chuang lêm lo, ran pawh hriat loh kârah an lo awm ve leh mai a. Buh ei lam pawh mangan chhiat lutuk sawi tûr a awm lo. Kêlkâng an ṭâm e, tih a awm chuang lo. Kan retheih phahna sawi tûr rêng a awm hauh lo mai. Hei hi thil mak chu a ni ngei mai. Mihring inpêk ngamna chin apiang hi chhân lêtin a awm tih hi a thleng ve mai âwm e.

2) Biak In hmun tur teh a ni :

Tûk khat chu mihlim Pasina zîng tho chuan mihlim Hnawhzama a sâwm a, khaw pâwnah Biak In

hmun tûr an va teh ta a. Mual bâwk, nasa taka laih ngai a ni nghe nghe. Chu chauh ni lovin kawtthlêr tûrte pawh an teh a, hmawlh te an khêng nghe nghe a.

Hlimpui aṭanga kum thumna, 1939-ah chuan khaw thar kai a ni a, Biak In hmun tûra an lo tehah chuan lal Vânhnuaithanga chuan in a sa ta tlat mai a. Mahse hun a lo kal zêl a, lalnuin nuam a ti ta lo va, 1949-ah hmun dangah lal in kan sa a, 1950-ah chuan Biak In hmun tûr takah chuan Biak In sak a ni ta a, lalin a lo laih zâwl sa diam chu Biak In chuan a luah ta a ni.

3) Mi pathum man kan awm ang an ti a.

Tin, hêng mite lung in aṭanga an chhuah dâwnin te a nghîng ang an ti leh zêl a. Mi pathum man an ni ta ngei a, 12 Sept. 1937-ah an tâng tan a, kum thum tâng tûra tih chu 29 Aug. 1939-ah an lo chhuak ta mai a. An lo chhuah hma July thlaah lîr a nghîng bawk.

4) Burma ram hausakna kan tem ang, an ti.

5) Indo lem an chang a, Kumpinu a tlâwm ang an ti bawk. Indopui II kha a lo chhuak ta mai a. Kumpinu (British) tlâwm tûr thu pawh hi ram ni tla sêng lova rorêl ṭhîn, a ram awp tam tak an lo independent ta hi a ni mai alâwm, tia ngai an awm.

6) **Hlimna hi Mizoramah a reh tawh lo vang** an ti bawk a, hei pawh hi a dik hlea ngaih a ni.

7) **Lalin Rs 60/- a chawi ang an ti a.**
Hei pawh hi a dik chiah a ni.

8) **Mizoramah buhfai a sur ang** an tih chu ṭhenkhat chuan tûn hma supply buhfai lo awm ta hi a ni ang e, an ti a. Ṭhenkhat chuan thlarau lam buhfai a ni ang e, an ti.

9) Lemchan leh zaizira an beih chiam chiam ṭhin pakhat chu ram buai avânga khaw sâwikhâwm hi a lo ni ta bera hriat a ni.

BUNG 6

HLIMNA HNATHAWH DAN CHIPCHIAR ZAWKA SAWINA

1) **Lam leh zai tuina :**

Tlêm chu kan sawi tawh na a, han sawi leh ila, lâm tûr chi chu thlarau chuan an taksa a rawn thawk leh a, a rawn tikhûr a, a rawn sâwi nghîng a. An kete a rawn pêntîr a, an taksa pawh a tiche vêlin an kut leh bânte pawh a thuin a phartîr a, zahna a tibo a, mi danglam takah a siam a ni. Achâng chuan an ṭum âwrh âwrh a, thawsa phung khawp pawhin an awm ṭhîn a. Duh ve lo intite pawh an ṭum âwrh âwrh tho. Khûr khûra lâm duh lo tlat pawh an awm ve a, mahse an tam lêm lo.

Tichuan mipui chu an lâm ta hut hut mai a, thliin thingbuk a rawn chhêm a, an nghîng suau suau ang mai hian an nghîng rual ta suau suau mai a, a duh lote pawh an ṭum âwrh âwrh tho mai a ni. He hlim

lâmnaah hi chuan châknaa lâm hi chu a awm vak lo. Thlarauvin a thawh ang zêla lâm a ni ber. Hetiang chêtna hi mi thiam ṭhenkhat chuan sâpṭawnga 'emotion' (phûrna) an tih hi alâwm an lo ti ve chhên a. Mahse emotion mai chu a ang lo hle. Hlauh vâng pawh ni lo, lâwm vâng ngawt pawh ni lo, titu awma chêt a ni. Lâm zualpui chhûng chu 1937 May aṭanga 1939 kum thum vêl chhûng hi a ni a. Taksaah che che lo mah se, rilruah a bo tawh lo. Zu hmun aṭangte pawhin mi ṭhenkhat a rawn kai chhuak hlawk hlawk a, Krista ringtu niin hming an rawn pe a, hnuhnûng berte pawh hmasa bera awm tûr an awm tih ang maiin a lâm hrât hrât, a hlim hrât hrâtah an rawn ṭang hlawm a. Pu Sângtluna te, Pu Lênchhuma te phei chu zâwlnei rawng an kai a, hriatna mak tak tak an dawng ṭhîn. Mi mâwl, a, aw, b, pawh hre lo an ni a, mahse hriatna nasa tak an dawng a. Kristian mi rinawm takah an lo chang hlen ta a ni. Pu Lênchhuma hian hrilhlâwkna pawh a dawng a, Kêlkâng khaw khâwm 1968–72 inkârah Kêlkâng tlânga mei a mih tawh hnuin inlârna a hmu a, Kêlkâng tlângah sipai an awm dâwn tiin, flag zâr a hmuh thu chu a dik hle.

2) Di zai thiah :

Pu Sângtluna chuan thil danglam ang reng tak a tih chu, Kristian in tin kawngka lu chungah chuan di zai a rawn thiat chho ta zauh zauh mai a, in tin kawngka biangah emaw kawngka lu chungah emaw a thiat zêl a, in pakhatah chuan a thiat thei dâwn ta lo va, mahse ṭawnghriatloh nên a han beih chuan a thiat thei ta hrâm a, 'ṭawk ṭawk,' a ti e, an ti. Hei hi entîr neia ngaih a ni. Israelten Aigupta an chhuahsan dâwn zâna

kawngka lu chunga Berâm No thisen an tah ang deuh kha a ni ang.

3) **Kaih chhuah lam :**

Hei pawh hi nêk chhuah lâm ang bawk a ni a, lâm tûra intirhna a ni. Mihlim pakhat chuan mi a kaih chhuah thu a sawinaah chuan thlarauvin kai chhuak tûr-in min tîr a ni a ti. Chutianga kaih chhuah aṭanga hlim hlen ta an tam mai. Chuvângin thlarau tirh a niin a thawk a nih chuan an kaih chhuah chu awmze nei a lo nih chu.

4) **Tai nei lam :**

Hei hi chu mihlimho, hlim loten an puh fiamna a ni ber âwm e. Mihlim ve lote hmuh dân chuan an-mahni tai râna lâm angin an hmu pawh a ni thei ang. Mi ṭhenkhatte ennawm thlîra rawn thlîrtu mikhual tam tak mai nuihzat reng mai lehnghâl kiangah mihlimte an va lâm sârh sârh mai a, thatho leh zângkhai tak tak maia zâm miah lova an va lâm khum titih anga lang kha, Tai nei lâm an lo ti a ni ber ang.

5) **Nek chhuah lam :**

Nêk chhuah lâm hi hlimnaah hian a awm ve a, a awmzia chu mihlimten mi dang lâm ve tûra nêk chhuah a ni. A thawh dân chu mihlimte taksa kha thlarauvin a luah tlat avângin an taksa leh kut kete kha a duh ang angin a thunun a. Mi dang va nêk chhuak tûr pawh. khân anmahni duhna vânga va ti mai ni lovin, thlarau chuan an taksa hmang khân a va tihtîr a ni zâwk. Tak-sa hruaina an chang tel a ni.

Mi ṭhenkhat chu lâm ve châk si lâm ve ngam lo an lo ni thei a, chûng chu an va cho chhuak ni pawhin

a lang a, tin, lo châk ve kher lote pawh an nêk sârh sârh aṭanga hlimna dawng ve ta mai te an awm bawkin a lang a. Tin, an va nêk pawha sâwt chuang lêm lo pawh an awm ve tho bawk a ni. A tlângpui thuin lâm ve tûra tirhna a ni. Mihlim chhuak tawhte pawh an nêk chhuak hlawk hlawk bawk ṭhîn. Chuvângin nêk chhuah lâm hi a awm ve rêng a, a khura lût lo tân chuan a awmzia hriat thiam a har ang.

6) Entir neia lam :

Entîr neia lâm hi a awm ve a ni. Hlim nasa fête chanpual pawh a ang hle, a awmzia chu : hla thu ang zêla taksa kut leh ke hman a ni. Thlarauvin fakna hlaah khân a tihtîr ta a ni a, a hla thu rem ang zêla kut ke che, taksa chêt a ni. Mihringin ama duh ang leh hriat anga a tih a ni lo, tihtîrtuin a tihtîr a ni. A titu khân ka lâm dân chu entîr nei a ni tih pawh a hre kher lo thei a, mahse mi dang hmuhah khân a fiah si. Tin, zaizira lâm ka ni tih hriaa lâm pawh an awm ang. Tûn thleng pawh hian mihlim nasa takte lâm hi ngun takin en la, hla thu awmzia anga lâm chu i hmu mai thei a ni. Solfa vai angte pawhin an ti ṭhîn.

7) Ṭhlarau sem leh dawn :

Hei hi zenawi kan tih mai, ṭhenkhat tân zenawi pawh ni chuang lo a ni a. Mi an hlima an lâm chur chur laiin a kutin mipui chungah khân a lo theh ṭhawt ṭhawt a. Hei pawh thlarau tihtîr bawk a ni. Tla ṭhawt ṭhawt tûr ang hian an lo theh a, a ep te pawhin an ep bawk a, hei hi sâwt hlea ngaihna a awm.

Tin, sem dân chi khat leh chu chibai bûk a ni. Mihlim khat ṭê ṭâwin chibai a rawn sem zar zar chàng a awm a, chu chu thlarau sem an ni an ti ṭhîn bawk. A hun leh hmun azirin a dika ngaih a ni. An bûk ve loh nih phei chu hrilhhaithlâk tak a ni.

8) **Chibai kuta inbuk :**

Chibai inbûk hi chhiar sên loh khawpin he hlimnaah hian a tam mai a, hlim hma kha chuan a awm lo tluk hialin hmanna a tlêm a. He hlimpui aṭang zet hi chuan a tam nasa ta mai a ni. Kohhran awmkhâwmnaah te an inchibai huai huai a, Biak In chhûngahte pawh thuhriltu thu tâwpah pulpita a la awm lai te pawhin chibai bûktu an nei fo ṭhîn. Tin, tutute emaw pawh an inbûk thei bawk.

Kohhran lênkhâwmna hi hman tamna hmun a ni. Chibai sem hi an awm reng a, lu chunga kut nghah ṭawngṭai zawhah inbûk ziah a ṭûl bawk a, a bul ṭan nân pawh chibai bûk chu a awm thei bawk. Mipui zîngah chibai bûk ṭûl riau bîkte pawh mihlim ṭhen-khatten an nei ṭhîn. Lênkhâwm tlêm deuhnaa mi an bûk kân fo phei chu nuam lo tak a ni an ti ve fo ṭhîn.

Chuvângin Kêlkâng hlimpuiah hian chibai inbûk hi a thleng nasa hle a, an inchibai lâwp lâwp vek mai a nih chu. Hlimna a nasat ang zêlin chibai pawh a tam a, a reh deuh hnuah a tlêm ve sawt zêl a ni. Tin, chhûngkua pawh hlim vânglai chuan chibai inbûk hi a ṭûl tho. Chibai inbûk thei lo chhûngkua chu an hlim lo hle tihna a ni mai a. Tirhkoh Paula pawhin chibai a sem ngun hle tih a hmuh theih bawk a. Chibai tih awmzia chu kut leh kut invawn ṭhin a ni.

Heta ṭang hian lâwmna tharte an lo dawng zêl a, Lalpa pâwl nân Kohhranho chuan an hmang ṭhîn a ni.

9) Kut ke chetna :

Hei hi a tam êm êm a, hlim nasa apiang an che an che tih tûr a ni. Lâm ni si lo zai pawh ngai chuang lo, kut leh kein a hruai a, han en mai hian hna engemaw thawh nei angin an lang a, mi lu chungah chanchin an sawi deuh fo bawk. Fuihna thute an sawi mawlh mawlh a, kut chuan a ṭûlna angin a hruai ṭhîn a ni ber. Chu chu kut hruaina an ti bawk a, ṭûl dân kawng hrang hrangah a hruai ṭhîn. Tih tûr ṭûl chu hai rual a ni lo. Mi ṭhenkhatin kutke chêtna an ngah zual a, lâm aiin an ti tam zâwk ang. Chutiang chu he hlimnaah hian thlarau chan dân pakhat a ni.

10) Lem chan :

Hei hi a awm ve tlat mai. Indo lo awm tûr an zir a, thingfâk chu silaia hmangin tuihâwk luankawr chu trench khura hmangin lungtumte chu bomb-a hmangin an bei chiam ṭhîn a. In lem an sa a, bomb chuan an dêng chhe ṭhîn. Thingfâk silai chu an han kâp a, 'phung' an ti a, an tlân zawr zawr bawk ṭhîn a ni.

Bungrua zawng zawng zaizirin dai pâwnah theh chhuah a ni a, bei hi a mak hle. Hei hian hla châng thlan a nei a, "Hmânah zâwlneiten an sawi kha, tûn thleng hian Bethlehem ram leh, Jerusalem buaina nî chu, khawhar nî hian ka hre reng ang," tih a ni.

Hei hi hun lo kal zêla Zoram buai entîrna a ni an ti, Khawkhâwm bungraw thiar te nên. Tin, indo

lai buaina kha a ni thei bawk ang an ti. Zoram buai avânga khaw khâwm buangraw thiar chhuah chu kum 31-naah a lo thleng.

11) Ṭawnghriatloh :

Hei hi thil la awm ngai lo awm thar a ni a, mak tih a hlawh hle, a dawng an tam hle bawk, hlim zawng zawngin an chang vek lo. A chang chu an awm ta a ni. A hnathawh dân tlângpui chu lei a rawn thu-nun a, a rawn ṭawngtîr zat zat mai a ni. Mihringin a duh anga a tih a ni lo.

Chu chu a mak riauna a ni a, chu mai chu ni lo-vin, a hrilhfiahna a la awm leh zêl chu a mak lehzual-na a ni. A hrilhfiahna hi mihring lei hmang vêkin emaw, rilru lam hmangin emaw a lo awm ṭhîn. A tlângpui thuin mahni ṭawng kha an hrilhfiah ṭhîn. Ṭawnghriatloh zawng zawng chu hrilhfiah zawng a ni lêm lo. A hun lai chuan ṭawnghriatloh hi a mak tih ṭheuh a ni a, chang ve lo tân hriatthiam phâk pawh a ni lo. Pentikos nî leh Korinth Kohhranhote hnêna thleng ang kha a ni ngeia ngaih theih a ni.

Ṭawnghriatlohah hian ṭawng rîk leh hman dân chu a inang lo va, mawi deuh a awm a, nâl deuh te a awm a, mawi vak lova rite a awm nual a, sâpṭawng ang tak taka ṭawngte an awm a. Vaiṭawng ri ang tak taka ṭawngte an awm a, kâwlṭawng ni âwm taka bei te an awm a, kan hriat phâka ṭawng engmah pâwl lo, amaha ri ve ngat chu a tam ber a ni. Inbe zat zat ang te, inhmachhawn hê hâwa inbiak te a awm a. Tin, mahni chiar chiara chiarpui nawk nawk te a awm bawk a, ṭawnghriatloh miin a hman chu lâm ang deuhin a

ṭûlna a awm niin hriat a ni a. Hmanna hmun hi a zau thei hle. Biak In chhûngah te, lênkhâwmnaah te, mi pahnih leh pathum lek inkhâwmnaah te, ṭawngṭai-naah te, mahnia fianrial ṭawngṭainaah te hman tel ve reng a ni a. A kâr lakah Halleluia leh Hosanna leh Amen hian a kârthlâk reng bawk.

Ṭawnghriatloh hi, "Thlarau chuan rûm sawi theih lohvin min ṭawngṭaisak ṭhîn," tih thu nemnghehna ni ve âwm tak a ni e. Neih dân a inang lo va, tlêmte neia hmang, a zia pawh a ngai deuh reng hmang an awm a, ṭawng apianga a thar hlîr ni âwm tak ngah êm êmte an awm bawk a. A tlângpui thuin thu hman pângngai, what is your name ? tih ang chi danglam thei lo ang hi chu a ni lo.

Tin, mihringin a pêk bâk a chhunzawm chuan ṭawnghriatloh a ni lo va, ama tih chawp a ni tawh. Hei hian tih lutuk a awm thei tih a tilang. Thlarau-vin a rawn pêk dân chu, mihring lei kha a rawn thu-nun a ni ber a, inzirtîr chi pawh a ni lo, mihring lamah erawh lo inpeih ve a ngai thung.

Ṭawnghriatloh hian mihring nun siam ṭhat a tum a, a nei leh a hmangtute chu thlarau mi nuna nun a ngai ta a ni. Chutah chuan sâwtna a awm chuang lo.

12) Tawnghriatloh zai :

Ṭawnghriatloh zai hi a thleng nasa êm êm a, ruah vârpui sûr ang maiin a lo thleng ṭhîn. I zai ang u, tih pawh ngai lovin mi pahnih khatin an han sa hmasa emaw a ni a, an inpui huk mai a, thlûr eng-

zâtnge tih pawh hriat lohvin an sa chur chur a. A-chång chuan lâm mi chu an lâm bawk a, a mawi thei êm êm mai, a dawng ve lo tân pawh zaipâwl ropui tak a nih avângin ngaihthlâk a nuam êm êm a, tuman an ning bawk lo. A sawi chu hriat ni lo mah se, thilpêk chi khat a nih avângin an hlimpui êm êm ṭhîn.

Ahuhova zai a awm a, mi tlêm têa zai a awm leh a, mahni chauhva zai a awm bawk. Ṭawngṭai laia zaite a awm bawk a, achâng chuan ṭawnghriatlohva a sak chu hriat theiha lehlin châng pawh a awm ṭhîn. Kêlkâng hlimpui ṭawnghriatloh leh zaiah chuan khuang-pui nêna innghawr thawh zauthau hi a awm lo va, khuang tel loh pawhin a tih theih tho. Tûn laia khuangpui ring deuh deuha an vaw ta kher hi mihring duhâmna mai a ni. A ti ve lo tân a bengchheng lutuk ṭhîn, ṭhenawm khawvêng tân a ninawm bawk. Dam lo tân phei chuan natna tizualtu a ni a, tih loh hrâm ni se a ṭha zâwk ang. Hemi hma hian ṭawng-hriatloha ṭawng leh hla sak te hi kan la bre ngai lo. Tûn hnu zêla an hman tâk zêl Mizoram chîl chhuak deuhthaw ta hi a ni ta zêl a. He thilpêk hi a dawng ve lo chuan an âwih lo êm êm ṭhîn. Mahse Kêlkâng mihlimten a reh tawh lo vang, tia an lo sawi Kêlkâng hlimpuiah hian ṭawnghriatloh leh ṭawnghriatloh zai a nasa hle nâ a, a hman dân tûrah fel taka inkaih-hruai a nih avângin buaina engmah a awm lo a ni.

13) Benga hriatna :

Benga hriatna chu Pentikos nîa ri hum hum ang chi kha beng tak taka hria angin an insawi thei. Ṭhen-

khat chuan benga hriatna hi, "Benga hriatna ang a ni zâwk e," an ti a ni, zân reh laia vân boruaka ri darkhuang te, darbu te, khuang te inchawhpawlh ri bur bur hria te an awm thei, ri hum hum te pawh hriat theih tûr a awm ṭhîn.

14) Thlarau zaleana :

Taksa a zalên a ni ber zâwk ang chu, chaw hi an inei tawn sup sup a, inhuphurhna rêng a awm lo. Mahni ina chawhmeh ṭha tlânsana mi ina chawhmeh mang lova va ei tâk tlat te hi an chîng riau mai a, chu chu thil thleng pakhat a ni. Arte pawh an intalh ṭhîn bawk a, buhzêm chu kan inṭâwm êm lo va, chawbêl erawh chu kan inṭâwm a ni ber mai. Tin, thil inpêk pawh a awm, khiangkawi iptê mawi tak te, thingpui hârtuam bâwm te, buh te an inpe hlawm a. Inhuphurhna a hnawt bo a, hun engemaw ti chhûng hman a ni. Vêng hla deuhte phei chu mahni in tlawh lova, rei tak tak awmte pawh an awm a.

He zalênna hian ringtute inpumkhatna a tilang chiang hle a, Kohhran hmasa Apostle huna neih an inṭâwm kha a ang khawp mai. Hlimna ze pakhatah hlan Pathian hmangaihna tlêmtê kan tem a ni.

15) Hriatna dik lo :

Vawi khat chu Pu Lallula ten sihbuk thang an kam a, a en a lo hun ta a, Pu Lallula chu mihlim hriatna nei a ni a, pa kawm nuam tak a ni a. Zân lamah chuan thang en tûr thu chu an sawi a, Lalpa a han râwn ta a, a han râwn chuan Sazuk âwkin a

hre ta a, a tâl dân a zir ta vak mai a. A tûkah chuan a sa phurh beiseiin an thawk chhuak a, mahse a lo âwk si lo va. Pu Lallula chuan thlarau dukdak lo a nih hi a ti a. Hetiang thil hi a awm thei a, a chhan chu mihringin a duhna kha ringin Pathian thlarau zai ngai hman lovin thil a tih ṭhin vâng a ni. Pu Lallula pawh a beidawng tak tak chuang lo a! Fîmkhur nân erawh a hmang ngei ang. Mahni rilru duh thusâm hriat mai kha a awm ṭhîn a, fîmkhur a ngai khawp mai.

16) **Chem bo zawn :**

Mi pakhatin a chem a tibo va, mihlim Pu Rochhînga chuan Lalpa chu a han râwn ta a, a thlarau chan chuan, kutke hruaina hmangin kawmchâr lama buhzêm chu a va haitîr ta a, mahse Pu Rochhînga chuan a ho mai mai êm mai tiin a ti zui duh ta lo va. Chumi zawhah chuan lo lamah thlawhhma lamah a tlân ta nal nal a, mahse engmah a va hmu ta chuang lo va. An buh ei pâ (buh ei laj an dahna pâ) khân chem chu a lo ṭhut bet tlat a ni. Buh pâ chu an han ei ruak a, chem chu an hmu ta a! Pu Rochhînga chuan a hre duk a, thupêk a awih loh avângin a tikhâwbâw a ni.

17) **Se hlin dan mak :**

Se talh tûr chu Kurung lui phai[illegible]ah a awm a, mihlim Pu Rochhînga chuan boruakin dai a han theu ta a, a theu kual pap pap a, a khâp pui ber valh awhna tûr chu a theu tel lo va. A duh anga a han tih zawh chuan, "Khai le, a khânah sâwn va valh ula, a dang zawng chu ka theu phui ta e," a han ti a. A tih ang chuan an valh ta a, siar chuan chhuah-

na tûr chu a han zawng vêl a, chhuahna tûr rêng rêng a hmu ta lo va, an valhna ngeiah chuan a kal a, a âwk ta ngei a, awlsam takin an hlîng ta a ni. Hei hi mak an ti a, sawi a hlawh hle.

18) Bawng ina Isua hrin tum :

Pi Chhunthiami, mihlim pakhat chuan Isua paiin a inhre tlat mai a, Pu Neihsânga bâwng inah chuan nau neih tumin a lo va kal a, a lo va sang vêl a ni âwm e. He thil hi thil mak pakhat an sawi ve ṭhin a ni a. Amah hi Kristian mi thar a ni a, a thil tih pawh hi ngaihthiamawm tak chu a ni. Mahse thil awm dân an han hrilhfiah chuan, "A ni tak maw," tiin, lâwm êm êmin a khawsa zêl tho. He thil hian sawi a hlawh êm êm a, Kêlkâng hlimna thu-ah chuan an sawi tel ve reng ṭhîn a ni.

19) Ṭawngṭaina thilpek :

Ṭawngṭai dân tûr a lo kal zut zut thei a, an tui êm êm ṭhîn. Ṭawngṭaina hi mihlim rêng rêngin an dawng vekin a lang. Ṭawngṭai peihna a pe a, tuina a pe a, chuvângin thlarau thilpêk anga sawi theih a ni.

Dam lo chunga ṭawngṭai an dam dâwn leh dâwn loh a hriat theih. Dam lo chunga ṭawngṭai hi hlim loh chuan a harsa a, hlimna aṭang chuan a har lo hle, mihlimten an ṭawngṭaisak mawlh mawlh ṭhîn. Lu chunga kut nghahahte an chanchin lo lang a awm a, an sawi mawlh mawlh ṭhîn. Thil lo thleng tûr hriatna te pawh a awm thei a, an sawi nghâl zung zung bawk ṭhîn.

Flantial ṭawngṭai pawh a nasa ngiang mai. Ni khatah vawi thum tal chu neih ngei tûra ngaih a ni

a. Vawi sâwm lai hmangte pawh an awm. Daiah va kal ila, ṭawngṭai thâwm hriat tûr a awm reng a ni.

20) Bible ngainatna :

Mi ṭhenkhatin Bible chu an chhiar taima êm êm a. Note bute siamin an bei tlut tlut ṭhîn. Bible lehlin tawh chin chu a bul aṭanga a tâwp thlenga chhiar chhuak ṭhak ṭhak te an lo awm ta nual a, Pathian thu hriatna lamah hmasâwnna ropui tak a lo ni. Dân narânin hêng hun lai hian mi narân tân Bible chuti taka chhiar a ni vak ngai lo va. Hlimna aṭanga Pathian Lehkhabu ngainatna a lo piang chhuak ta hi thil lâwmawm tak a ni.

Bible thu duh lai bîkte pawh a awm a, chûngte chu 1) Chanchin Ṭha Marka ziak, 2) I Korinth, 3) Thupuan, 4) Hebrai lehkhathawn. Bible thlarau chângthlan awma hriat a ni a. Kut hruaina hmanga thlan a ni a, mahni tih ni lo thlarauin kut hmanga a pêk chu a ni. Hei hi inkawmkhâwmna pakhat a ni.

21) Halleluia leh Hosanna leh Amen :

Hlim hma chuan a awm ngai lo. Mizoramah a la thleng ngai lo a ni. Hemi pathum Mizo ṭawng pawh ni lo hi a ri tam hle, mi pakhatin ni khata a tihrîka a hman zât pawh chhinchhiah ta ila a tam hle ang. Mihlim chhah deuh zawng zawng chuan tam tâwk ni tin zan tinin an ti a ni. Hmanna hmun bîk a awm chuang lo va, hêngah hian hman a ni deuh ber – Lênkhâwmnaah te, mual inkhâwmnaah te, inkawmkhâwmnaah te, ṭawngṭaina chi tinrêngah te, zai lai te, Pathian thu hrilhnaah te, lemchanaah te, kut ke chêtna hmunah te, lâm lai te pawhin leh kawtthlêrah te pawh, daipâwnah te pawh hman zêl a ni.

22) Bawp khawkherh loh tur :

Kêlkâng hlimpui lai chuan Biak Ina inkhâwm laia bawp khawkherha ṭhut hi mihlimho chuan an phal hauh lo mai a, an phetthla zung zung zêl mai a ni. Hei hi tihtîrtu awma tih nia sawi a ni a. Vawi khat pawh an Pastor Bial fang rawn inkhâwm chu bawp khawkherhin a ṭhu a, an va phehsak mai a ni. He thil hi Pathian hmaa tlâwmna entîrna ni âwm tak a ni.

23) Lu chunga kut nghata tawngtai :

Hei hi hlim hmaa awm lo, hlimnaa an chîn thar a ni a. Lênkhâwmna leh awmkhâwmna hmunah an ti nasa zual a. Mi lu chunga kut nghata ṭawngṭai ngam lo chu an vâng hle âwm e. Puipunna hmunah chauh ni lovin, in tin tlawha mi lu chunga kut nghata ṭawngṭaina hmangtu pawh tam tak an awm. Achâng phei chuan tûn hmaa an lo huat zâwng deuh ṭhinte lu chunga kut nghata ṭawngṭai ta mawlh mawlhte pawh an awm a. Inṭawngṭaisak tawh hnu chuan inhuat zui theih pawh a ni tawh lo va, thil ṭha tak a ni. Hei hi Kêlkâng hlimpuia ze langsâr tak a tling.

24) Hlim hla deuh bikte :

He hlimpuiah bian thlarau hman bîk hla paruk a awm, chûngte chu :—

1) Hosanna ti zêlin aw, Halleluia Amen,
2) Lalpa, sum ka ngainêp a,
3) Thlarau Thianghlim nunna ber,
4) Aw khawngaihtu Pathianin,
5) Leiah hian zawng thlêmna leh sualna a bâng lo vang,
6) Kawng zau taka hawnin a awm, tihte hi an ni.

Chutih lai chuan hêng hlate zinga a zâtve hi hla bu-a awm tawh an ni a, a dang pathum (1,4,5) hi hla thar a la ni a. Pathian Thlarau chuan hla hlui leh hla tharte chu inang rengin a hmang a, hla thar a hnâwl lo va, a hlui pawh a tithar bawk a. Zai hi kan kham hlei thei lo a ni ber mai e. Hla sak hi hlimna tiropuitu ber a ni.

BUNG 7

BAWRHSAP A LO THLENG

Chutia kan hlim mup mup lai chuan rina lohvin bawrhsâp McCall, I.C.S., Superintendent, Lushai Hills, chu Kêlkângah ni 12, Sept. 1937 zîngah chuan a lo thleng ta thut mai a. Hemi nî hi Pathianni a ni a, sipai 13 râlthuam tha tak keng a rawn hruai a. Champhai atangin a lo zân kal a, zîng ni chhuah rualin a lo thleng a. A lo thlen chuan Biak In chu a rawn pan hmasa ber a. Sipai paliin Biak In chu laifei vuahin an vêng a. Hei hi mi an tlân lût ang tih an hlau a ni ber âwm e.

Chumi zawhah chuan Kêlkâng khaw silai zawng zawng hmanhmawh takin an khâwm thuai thuai a. Chumi hnu-ah mi pathum Thanghnuaia Râltê, Pasina Chawnghlut, Thanzînga Hringngum te chu an man a. Thîrkhaidiatin an hlîng a, Bângla mêl khata hlaah chuan an chhukpui ta a. Lung in tâng chu an ni ta mai a. An chhûngten chaw an pe zar zar mai a. An liam fel tihah khân Kohhranho chuan tawngtaina

neihsakin hun hman ve nghâl a ni a. Ṭawngtai zawh-ah chuan tûkṭhuan eiin ṭîn darh a ni ta a.

Bawrhsapin ro a rel :

Tichuan a tûk ni 13 Sept. 1937 chuan bawrhsâp chuan rorêlna court chu a hawng ṭan ta a. Bangla-ah pawh ni lovin khaw lu lam lamlian kamah dâpin dai-hlim an zâr a, tah chuan ni ruk chhûng ro a rêl a. Ni 13 Thawhṭanni chuan ni 30 chu awm tûr a ni tiin a hrilh a, awm tûr an ruat a, rorêlna hmaah chuan a mal malin a fiahin thu a zâwt ta a. A thu zawh chu a inang vek lo. Hetiang hi a zawhna chu a ni tlângpui ta âwm e:

1) I hlim leh ang em ?
2) Hêng mi pathum Thanghnuaia, Thanzînga, Pasîna, te hian, "Ka aw hi Pathian aw a ni," an tih lai i hria em ?
3) In Pastor nge i duh hêng mi pathumte hi ?
4) Hnam engnge i ni ?

Tin, thu chham tûr a siam a, mi a chhamtîr zêl bawk a, chu chu hei hi a ni: "Kan pi puten awm dân ṭha leh tlâwmngaihna an lo neih chu zawm zêl ka duh a, tûn hnuah tih dân dik lo leh mahni ngaih dân mai maiin ka awm tawh lo vang. khua leh tui ṭha tak nih ka tum zêl ang," ti rawh a ti a ni. He thu phuah hi mi a chhamtîr deuh vek a, a duh anga kan chham hma leh kan fel hma a ni mai a, kan chham har leh kan fel har a ni mai. A hreh deuh pawh a chhaih reiin a tibuai nasa mai a ni. Tin, inchei lo leh lu thur bêk bûkte phei chu mi â enin a en a, a zâwt rei deuh bîk bawk.

I hlim leh ang em ? tia a zawha, hlim leh ang, tih phei chu a haw êm êm a, a hnawt chhuak ut ut mai a ni. Pi Kâpdaii, hmeithai chu a huai hle a, a hnawt chhuak a, mahse dai a pelh hmain han ko kîr leh rawh u a ti a. An ko kîr leh a ni. Pi Kâpdaii hi an fak hle hlawm mai. Tv. Chalruala pawh a hnawt chhuak bawk, Tualte khuaah thla hnih emaw lai a zin chhuak ta a, mahse a lo haw hnuah engmah tih zui a awm chuang lo.

Zawhna chu chhân dân a inang lo va, i hlim leh ang em ? tih zawhna ṭhenkhat chhân dân chu, "Min petun min pêk leh ka hlim ang a, min pêk loh leh ka hlim lo a ni mai, ka thu a ni lo," an ti a, chutiang chu bawrhsâp pawhin tih ngaihna a hre bîk lo. Kan Upate pawh a chhuahchhâl nasa êm êm a, tawrh hrehawm khawpin a hau a ni. Bawrhsâp tum dân kha a awmzia hriat a nih loh avângin chhân thiam pawh a har rêng a. Mi hel beih khân a bei a, Kêlkâng Kohhran lahin hel tih lam chu an lo ngaihtuah phâk si lo. Bawrhsâp hnênah mi 18 chu hlim zuala ngaih ṭangkai deuha an hriat report bîk an awm a, hlim sâng nasa deuh bîka an ngaihte an ni.

Hêng mite hi :—

1) Upa Taibawnga	2) Pu Hawkzama
3(Pu Lênchhuma	4) Pu Sangtluna
5) Pu Pakhleia	6) Pu Zaneihthuna
7) Pu Dohnûna	8) Pu Chhâwntluanga
9) Pu Mângṭhiaua	10) Pu Chalruala
11) Pu Chalthuama	12) Pu Hrângvunga
13) Pi Kâpdaii	14) Pu Thanghnuaia
15) Pu Thanzînga	16) Pu Pasîna
17) Pu Rokhama	18) Pu Roçhhînga

Bawrhsâpin a zâwt uluk bîk a, nasa takin a fiah a ni. Bawrhsâp rilru leh tum dân a lang chawp ve zêl bawk a, helah min lo ngai chiah a ni. Khuaa Kohhran mi zawng zawng kum 15 chung lam chu mipa pawh hmeichhia pawh thu a zâwt vek a, chawlhkâr khat ni ruk chhûngin a rorêl a peih fel a ni. A rorêlna chu 18.9.37 Inrinniin a puang thei chauh a ni.

Hetiangin :—

1) Mante pathum Sylhet Jail-ah kum thum an tâng ang, chûng mite chu Thanghnuaia, Thanzînga, Pasîna te an ni.
2) Lalin Rs. 60/- a chawi ang.
3) Kêlkâng silai zawng zawng a tâng hlen vek ang. (Hetah hian Kristian pawh, tian lo pawh a chhuh vek a, silai chu a tâng hlen ta vek a ni).
4) In tinin leiman Rs. 4/- chawi ṭheuh tûr a ni. (Hetih laiin leiman Rs. 2-a ni). Hei hi kum khat atân chauh a ni ang.
5) Khuang avângin mi an hlim, a ti a, Kohhran khuang chu a lâksak a, an dah bo ta daih mai. C.I. Kâp-chhîngvunga kutah khuangte chu dah ni âwm taka sawi a ni a, khuang chu kum khat emaw a tâng ve.
6) Khuaa mi Kristian mipa kum 15-50-te chu Aizâwl-ah Sazai hna hapta khat an thawk ṭheuh vang.

Bawrhsâp hian Kêlkânga a châm chhûng hian Kêlkâng buhfai leh chawhmeh rêng rêng a ei duh lo va, khaw danga mi vek an la a ni.

Bawrhsâp rorêlna angin mi pathumte chu Sylhet Jail-ah tâng tûrin an hruai thla ta nghâl a. Sylhet chu an zu thleng a, an tâng ta ngei a. Lung inah chuan an

tân chhan chu sakhua avânga tâng an lo tihsak an ti a. Phaitual lam Missionary-te pawhin an lo kan thîn a, sacrament te an lo kîlpui bawk thîn. Pathian lehkhabu chhiar tûr an pe bawk a, tin, rorêltute chuan he thu ziak hi an awrhtîr a, 'sakhua avânga tâng, appeal thei apiangin appeal rawh u,' tih hi. Sâpṭawngin an ziak bawk a ni. Kum thum tâng tûra tih kha, kum thum tlin hmain an lo haw leh ta a. Chu chu Aug. 29, 1938 a ni. Kum khat tâng ang an ni. An chhuah dâwna lîrngbîng hrilhlâwk pawh kha a nghîng ta ngei rêng bawk a.

Bawrhsap rorel pahnihna :

Khuaa mipa Kristian kum 15–50–te chu Aizâwla sazai hna thawk tûrin an kal ta a, mi 30 zêlin ṭum thum an kal chhuak ta a, kâr khatah mi 30 zêlin. An kal dân chu hetiang deuh hi a ni—

Pâwl khatna : Sept. 20, 1937-ah an thawk chhuak ṭan
Pâwl hnihna : Sept. 28, 1937-ah
Pâwl thumna : Oct. 5-ah an thawk thla bawk.

Kan inkahpup chaw thla ta zut mai a, Aizâwla hnathawh chu sipai lane sakna tûr lei laih a ni. Sawrkâr leh sipai lam chuan mi hel enin min en a ni ber a. Pâwl khatna 20 Sept.-a thawk pâwl phei chu Aizâwl an han thlen nî chuan a mak hle mai. Awmna tûr hmun chu Thakthîng Zawlbûk a ni an ti a. Thakthîng Zawlbûk pan chuan an phei ta a, thing tuah tûr thingfâk, Chite lui kama mi an fawm bawk a. Aizâwl khawlaiah chuan chutiang chuan an lût ta a. Thakthîng Zawlbûk chu an va thleng dâwn a, Dâwrpui Khualbûkah zâwk a ni in awmna tûr chu an ti leh a; Aizâwl

khawlai dungah chuan an lêt kawi an lêt kawi mai a, a hmain an lo ruat fel lo emaw ni dâwn ni. A tâwpah chuan Dâwrpui Khualbûkah chuan an lût ta a. Isua kha chu khualbûkah a leng lo va, Kêlkâng Kohhran erawh chu khualbûkah an leng a nih chu.

Hemi hunah Pu Rualkhûma PWD Overseer-in thingpui tui tak min lum a, kan hah a dam huai huai mai. Zânah Police-in min endik reng bawk a. Hmun danga kal reng reng phal a ni tawh lo va. Zânah vêk chuan ṭawngṭai rualna neih a ni zah a, ṭawngṭai laia mihlimte kutke che vêl leh Halleluia rite chu police-hote chuan mak an ti êm êm a, achang chuan an vau bawk a. Ei tûr chu sorkârin a tum a, chaw atân buh-fai, chawhmeh atan maian hnah a ni ber. Thil kan leh hmuihmer engmah dawn a awm lo. Chaw chhumna bêl chu a hrawi tham hle a, bai bêl pawh hrawl tak a ni. Thawhṭan Sept. ni 26, 1937 chuan lei laih chu ṭan a ni ta a, hnathawh rêlbâwltute chu civil sâpte C.I., sipai lamah sibudar te leh a hote an ni a. Tichuan lei laih tûr koah chuan truizên an pawt mar phei zân mai a, a ko a sâng bawk si a, ni khat atâna thawh tûr tiam chin chu a han ruat ta a. Heti chin hi vawiinah in laih zawh loh chuan chawlhkâr khat dang in thawh beln ang, an ti a. Hlauthâwng chunga lei han laih chu a hahthlâk ngei mai. Sipai lah chuan zun ram thiar tak ngial pawh an vêng zêi a, a buai-thlâk hle a ni. A ni thumna vêlah chuan Mizo C.I. ni tina min awmpui tûra ruatte chuan, "Heti chuan ṭang vak vak suh u, in na mai ang, a tâwk chauhvin thawk rawh u," an ti a. Kan chawlhkâr thawh chu sipai 100 thla khat thawk zât a ni an ti.

Lei laih lai te chuan sipai ṭhenkhat chuan, "buhfai sûr ang maw," an ti a. Mihlimte thusawi kha an lo hre ve ngei ni tûr a ni. Ni ruk chhûng chu thawh zawh a ni a, an hna bat chu pâwl khatna chuan an tlâk ta a ni.

Pâwl hnihnaho 30 rual chu an lo thleng thla ve leh a, ni ruk chhûng bawk an thawk ve tûr a ni a, hemi pâwl hi erawh chu an nuam ta deuh a, khuah-khirhna a nêp ta deuh a, an zalên deuh taa sawi a ni. Ni ruk an thawh hnu chuan an bat an tlâk ve leh ta a ni.

Pâwl thumnaa sawmthum rual chuan an rawn tlâk ve leh a, anniho pawh hi an khuahkhirh nêp ta zêl a, nuam ta deuhvin an insawi. Anniho pawh hian ni ruk an thawh hnu chuan an bat an tlâk ve leh ta a. Sazai hnathawh chhûng hian dam lo hritlâng khawsik mi 2 emaw an awm. Kêlkâng sazai hnathawkho chu Hlimen lam mihlimte chuan lâmmual chung kawng aṭang khân an rawn ep ve vau vau a, rilru inthu-hmun tih hi a lang thei a, hei hi sawi ve fo a ni. Tin, sazai hnathawkte hmuh tûr ṭanpuitute an awm a, chûng mite chu Pu Lalhema dâwrkai, Dâwrpui vêng leh Pu Rualkhûma Overseer, Dâwrpui te an ni. Sazai hnathawkhovin khua an thlen kim leh chu 24 Oct. 1937 a ni. Buh thar rang chu seng hun a ni. Thar tlai erawh chu a la hmin hman lo deuh. Khuaa an awm kim leh vek hnu chuan hlimna pawh a la reh chuang hek lo, Krismas te chuan a la ropui êm êm zêl a, 1938-ah te pawh ran talh an la awm chho

reng a, 1939-ah te pawh an la bei zêl a. Zâwi zâwiin a kâm ve hret hret a, amaherawhchu mi rilru-ah a reh hlen tak tak tawh lo ve tih a ni.

Hrilhlawkna thupuan :

1) **Biak In hmun teh thu** : Tûk khat chu mihlim Pasîna chu zîng takah a tho va, Pathian thlarau chuan Biak In hmun târ teh tûrin a tîr ta a. Pasîna chuan mihlim Hnawkzama chu Biak In teh tûr chuan a sâwm chho ta a, an pahnih chuan Kêlkâng khaw pâwn khaw daiah chuan an kal ta a. Biak In hmun tûr Lalpan a tih chu an thleng ta a, an pahnih chuan an teh dûn ta a. An tih dân chu - ke pênin an chhiar a, an tehna lai hmun hi mual bâwk, nasa taka laih ngai, laih loh chuan Biak In sak mai theih a ni lo va, Ṭmahse an teh tlat si.

2) Hlimna hi Zoramah a reh tawh lo vang, an ti.

3) Burma ram hausakna kan tem ang, an ti.

4) Kumpinu a tlâwm ang, an ti.

THU BELH

1. Zawhna leh chhanna :—

Zâwttu : Mikhualpa

Chhângtu : Khawtualpa.

Mikhualpa : Eng vângin nge Kêlkâng Kohhran hlimho chu Bawrhsâpin a hrem ?

Khawtualpa: Kêlkâng hlimna chu Lal leh upaten an ngaithiam lo va an report a ni ber. Lal chuan, "Ka khuate an â zo ta, hna thawh nachâng an hre ta lo a ni" a ti a ni.

Mikhualpa : Kêlkâng hlim chu an buai rêng em ni ?

Khawtualpa: Buai hranpa lo ve, sorkâr dona te, Lal dona te, thuâwih lohna te sawi tûr a awm lo. Thiarau hnathawh leh hriattîrna a chhah êm avângin ring lo mi tân hriatthiam a harsa a ni. "Uain thar an rui a ni," tih ang mai a ni.

Mikhualpa : A nih leh khurbîng te, thiangzau te, nausên inawmte, thianghlim famkim te an awm ve em ?

Khawtualpa : Awm suh e, pakhat mah chutiang lam ti mi an awm hauh lo mai.

Mikhualpa : A nih leh pulpit rawngbâwlna lam te eng ang nge? Korinth khua ang kha in ni ve em?

Khawtualpa : Inkhâwm a zin êm vângin châkna nei tân zau taka kawng hawn a ni a, châkna neiten an sawi thuai thuai mai a ni.

Chawlhni hun ruat pângngai erawh chu a ding reng tho. Korinth khua anga buai chu a awm mang lo. Mahse kan hnaih ve hle a ni.

Mikhualpa : Ṭawnghriatloh hlim hmain a la awm lo i ti a, Kêlkâng hlimpui aṭangin in han dawng ta chu a ni a, in uar viau em ?

Khawtualpa : Ṭawnghriatloh hi pâwng uar theih a ni lo va, a petu pêk dân azir a ni zâwk. Miin ṭawnghriatloh hman tam a duh chuan thlaraua khah reng a ngai a, ṭawngṭaina Lalpa hnêna a hlan reng a ṭûl a ni. Mahni châknaa chhunzawm chu a dik lo. Chuvângin mahni châknaa chhunzawm lo tûrin kan inzirtîr. Bible-a kan hmuh Korinth ang hian.

Mikhualpa : Ṭawnghriatloh inzirtîrna hi in ti ve em?

Khawtualpa : Ti ve lo, Pathian lam chan a ni.

Mikhualpa : Ṭawnghriatloh chu thuhrilh rawngbâwl nân in hmang ṭhîn em ?

Khawtualpa : A hming chauhvin pulpit rawngbâwl nân chuan hman a ni a, a hmangtu khân ṭawnghriatin a let leh nghâl a ni ber. Mi dang sawi mi dangin lehlin ni lovin, chu chu a kalhmang a ni e. Ṭawnghriatloh zawng zawng erawh chu hrilhfiah vek a ni kher lo.

Mikhualpa : Kêlkâng hlimna ropui chuan engnge rah a neih ?

Khawtualpa : A rah zawng zawng sawi thiam a harsa a, ațhen țârlang chauh ila, a fiah mai ang.

1) Ring lo mi 174-in Isua an ring thar a, bo pil leh ta pakhat mah an awm kan hre lo.

2) Kohhran a tiharh thar nasa êm êm a. 'Ngai teh, thil engkim ka siam thar e,' tih ang mai kha a ni. Rawngbâwlna chi tinrêngah mi a tidanglam nasa êm êm. Hlim hma leh a hnu chu chhim leh hmâr ang mai a ni a, a rah lian deuh a awm a, a rah tê deuh a awm a, mi mal mal hnênah rah hrang hrang a awm. Țawngțai ngam ngai lote an lo țawngtai ngam ta ringawt pawh rah a ni zêl. Chutiang zêlin sâwma pakhat pe ngai loten an pêk phah a, chûngte chu rah a ni vek. Sawi sên a ni mang lo zâwk a ni, thuhril ngai lovin thu an hril a, a rah bawk a ni.

2. Mihlim Pasîna leh lalho :

Vawi khat chu, Champhai lam lal țhenkhatte Kêlkângah an intâwkkhâwm a. In pakhata an awm khâwmnaah chuan, mihlim Pasîna chu an ko niin an sawi. Pu Pasîna hi mihring lâm thuah Kêlkâng khuaah chuan pasalțha rorum tak a ni a, Hlimna chu a chang nasa hle bawk a, hruaitu nih pawh a tling ve a. Tichuan Pu Pasîna chu Lalho awmnaah

chuan a va kal ta a, a kut zungchal chu an hmaah chuan a lau thuak thuak a, heti hian a sawi a : "In duh chuan che rawh u, kei pawh in chêt chuan thlarau ka dah ang a, taksain ka ding ve ang," a ti a. Tin, Pathian hnathawh hi tuman in dang zo dâwn lo, a ti bawk. Vawi khat leh chu, lal in bul mualah chuan Pasîna chuan, mual inkhâwm a rawt a, heti hian a ti a, "Lalin a lo huat leh ka ngal a tliak hmasa ber ang a, Thanghnuaia ngalin a dawt ang a, Thanzînga ngalin a dawt leh ang," a ti a ni.

3. Kelkang Kohhran leh Harhna :

Kêlkâng tlânga Kohhran lo din ṭanna chu 1912 a ni a. Harhna lo thleng ṭhînte a tlângpuiin hetiang a ni.

Kum 1919-1920 : hian harhna nasa tak a thleng, Kristian an pung nasa êm êm. He hlimna hi lâm a ni ber a, thil ṭhenkhat sual inhriatna te, ṭahna te, Kros lam thute a keng tel a ni. Ram thim lai a ni bawk a, ram thim a tiêng nasa hle mai. Lungdûp awm lai a ni.

Kum 1929–1930 : Lâm hlimna bawk a ni a, 'chhi chhi' lâm chhuahna bul a ni. A hmain 'chhi chhi' tih hi a tel meuh lo va, ngawi rengin an lâm ṭhîn. Heta ṭangin 'chhi chhi' tih hi a awm ta a. Mizoram pumah pawh a ni, a rual vekin a lang.

Kum 1937 : Mizoram chhûnga ṭawnghriatloh thlenna bul a ni a, a darh nghâl ta chum chum a, thilpêk chi hrang hrang a tla nghâl bawk.

Kum 1965 : **Thu lama harhna** : Lal leh Chhandamtua pawm, hei hi Lalchungnunga rawngbâwlna aṭanga

awm a ni. Lâm pawh tâwm lâm a ni ber a, lâm dân a pan hle, hlimna zia a keng lo.

Kum 1974 Nula Zatluangin inlârna Pathian aw nasa fe a dawng a, Kêlkâng khaw chungchâng leh an nun dân tûr hriattîr nân a ni ber a, a thupui chu Jeremia bung 2 & 3 thu a ni. An dik lohna a hrilh a, sim tûrin a hrilh nghâl a ni. An sim loh chuan, an tuar nasa dâwn tih a hriattîr nghâl.

Kum 1982 : He hlimna hi lâmna hlim bawk a ni a. Khawlaia Pathian thuhril an uar. Lâm pawh an tam hle a, kum chanve laia rei a awh ve a ni. Hemi kum May thlaah Synod Revival campaign Upa Lalthlengliana ten an rawn hmang a. Kêlkâng Kohhran hlim lai a ni bawk a, a ropui hle, M.A. vâl pawh an ṭap ve kuang kuang mai.

4. Hlimna avanga thil thleng dangte :

1) Kêlkâng khaw leiman a pung, in tinah Rs 4/- khawn a ni. Hetih laiin leiman Rs. 2/- a ni.

2) Zirtîrtu Pu Doṭhuama chu sawn a ni bawk.

3) Kêlkâng silai kha a tâng hlen vek.

4) Kum khat chhûng 1937 September 12 hnuah chuan Kêlkâng Kohhranin, Bialtu Pastor a nei lo va. Standing Committee (Synod-in) a awp. Chutih laiin Assembly an ti.

Kohhran enkawl tûra Synod-in Pastor a rawn tirhte :- Rev. Chhuahkhama, Upa Pachhûnga (dâwrkai hausa), Rev. Thanga, Rev. Saiaithanga.

Rev. Chhuahkhama thusawi (Sermon)—"Tânah hian thlain in thlâwk a, nakinah kein in la kal leh ang," a ti (Isa. 40:31).